

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทนี้ผู้วิจัยจะเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเรียงตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้คือ

ส่วนที่ 1 .เอกสารและบทความที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของครูในการปลูกฝังค่านิยม
พื้นฐาน 5 ประการ แก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น แบ่งออกเป็น

- ตอนที่ 1 ความหมายของค่านิยม
- ตอนที่ 2 ความหมายของบทบาท
- ตอนที่ 3 ความเป็นมาของค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ
- ตอนที่ 4 ทฤษฎีค่านิยมและประเภทของค่านิยม
- ตอนที่ 5 ลักษณะและบทบาทของครูในการปลูกฝังค่านิยม

ส่วนที่ 2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 1 เอกสารและบทความที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของครูในการปลูกฝังค่านิยม
พื้นฐาน 5 ประการ แก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

ตอนที่ 1 ความหมายของค่านิยมและค่านิยมพื้นฐาน

ค่านิยมมีลักษณะเป็นนามธรรม และเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์มา
โดยตลอด สำหรับความหมายของค่านิยมนั้น ได้มีผู้ให้คำจำกัดความไว้มากมายหลายท่าน ดังนี้
คาร์เตอร์ วี กู๊ด¹ (Carter V. Good) ให้ความหมายของ
ค่านิยมว่า หมายถึง ลักษณะที่พิจารณาว่ามีความสำคัญทางจิตวิทยา สังคม ศีลธรรม หรือสุนทรียภาพ

¹Carter V. Good, Dictionary of Education. 3 rd ed. (New York: McGraw-Hill Book Co., 1973), p.636.

เอ็ม โรคิช (M. Rokeach) ให้ความหมายของค่านิยมว่าหมายถึง ความเชื่ออย่างหนึ่งซึ่งมีลักษณะถาวร เชื่อว่าวิถีปฏิบัติบางอย่างหรือเป้าหมายของชีวิตบางอย่าง นั้น เป็นสิ่งที่ตัวเองหรือสังคมเห็นดีเห็นชอบสมควรที่จะยึดถือหรือปฏิบัติมากกว่าวิถีปฏิบัติหรือเป้าหมายชีวิตอย่างอื่น

แจ๊ค อาร์ เฟรนเกล² (Jack R. Fraenkel) กล่าวถึง ค่านิยมว่า หมายถึง ความคิดหรือความคิดรวบยอดของบุคคลต่อสิ่งที่คิดว่ามีความสำคัญในชีวิต เมื่อบุคคลมีค่านิยมในสิ่งใด เขาจะเห็นว่าการกระทำหรือความพยายาม เพื่อให้บรรลุในค่านิยม นั้น มีค่าและควรกระทำ

เจมส์ มิลเลย์ (James Miley) ได้ให้ความหมายของค่านิยม ว่า หมายถึง ความคิดเฉพาะบุคคลหรือโดยส่วนรวมต่อสิ่งที่ปรารถนา ค่านิยมอาจจะเริ่มจาก สิ่งที่มีความหมายเฉพาะบุคคลจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของแบบอย่างทางวัฒนธรรม ค่านิยมมีอิทธิพล ต่อการเลือกวิถีดำเนินการและจุดหมายปลายทาง รวมทั้ง เป็นเกณฑ์ของการประเมินจุดมุ่งหมาย หรือการกระทำ

สาโรช บัวศรี⁴ ให้คำจำกัดความของค่านิยมว่า หมายถึง สภาพ (หรือการกระทำ) บางประการที่เราเชื่อ (หรือนิยมนั่นเอง) ว่า ควรยึดถือหรือยึดมั่น เพื่อจะได้บรรลุถึงวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมาย

¹อ้างถึงใน สุนทรื โดมิน และสนธิ สมัยครการ, รายงานการวิจัยเรื่องค่านิยม และระบบค่านิยมไทย : เครื่องมือในการสำรวจวัด (กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยสถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2511), หน้า 13.

²Jack R. Fraenkel, How to Teach about Values: An Analytic Approach (Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall Inc., 1977), p.6.

³James Miley, "Value," The Encyclopedia of Sociology 1(1981): 295.

⁴สาโรช บัวศรี, จริยธรรมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2526), หน้า 13.

พนัส หันนาคินทร¹ มีความเห็นว่าค่านิยม หมายถึง การยอมรับนับถือและพร้อมที่จะปฏิบัติตามคุณค่าที่คนหรือกลุ่มคนมีอยู่ต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นวัตถุ ความคิด อุดมคติ รวมทั้งการกระทำในด้านเศรษฐกิจ สังคม จริยธรรมและสุนทรียภาพ ทั้งนี้โดยได้ทำการประเมินค่าจากทัศนคติต่าง ๆ โดยถี่ถ้วนและรอบคอบแล้ว

สมพร เทพลีธา² ให้ความหมายของค่านิยมไว้ว่า หมายถึง ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อว่าเป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นสิ่งที่ต้องการปรารถนา ควรหรือควรทำ ค่านิยมอาจแบ่งค่านิยมที่พึงประสงค์หรือค่านิยมบวก และค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์หรือค่านิยมลบ ดังนี้

ค่านิยมที่พึงประสงค์ เป็นค่านิยมที่ทำให้เกิดความสุข ความเจริญแก่บุคคล สังคม และประเทศชาติ เป็นค่านิยมที่ตรงกับหลักธรรมของศาสนา เช่น ค่านิยมในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต การมีระเบียบวินัย ความเคารพพ่อแม่ ครูอาจารย์ ค่านิยมไทย

ค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ เป็นค่านิยมที่ขัดหรือไม่ตรงกับหลักธรรมของศาสนา เป็นค่านิยมที่ทำให้เกิดความทุกข์และความเสื่อมแก่บุคคล สังคม และประเทศชาติ

ไพฑูรย์ เครือแก้ว³ ได้กล่าวถึง ค่านิยมของสังคมว่า หมายถึง สิ่งที่คนสนใจ สิ่งที่คนปรารถนาจะได้ ปรารถนาจะเป็น หรือกลับกลายมาเป็น เป็นสิ่งที่คนถือว่าเป็นสิ่งบังคับต้องทำต้องปฏิบัติ เป็นสิ่งที่คนบูชายกย่อง และมีความสุขที่จะได้เห็นได้ฟัง ได้เป็นเจ้าของ ค่านิยมของสังคมจึงเป็น "วิถีของการจัดรูปความประพฤติ" ที่มีความหมายต่อบุคคลและเป็นแบบฉบับของความคิดที่ฝังแน่นสำหรับยึดถือในการปฏิบัติตัวของคนในสังคม

¹ พนัส หันนาคินทร, การสอนค่านิยมและจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 4. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิชิต, 2526), หน้า 18.

² สมพร เทพลีธา, ค่านิยมของข้าราชการไทยควรเป็นอย่างไร (คณะกรรมการส่งเสริมศีลธรรมและจิตใจ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2525), หน้า 1-2.

³ อ้างถึงใน สุภัตรา สุภาพ, สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม: ครอบครัว: ศาสนา: ประเพณี, พิมพ์ครั้งที่ 4. (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2525), หน้า 5.

จากแนวความคิดดังกล่าว สรุปได้ว่าค่านิยม หมายถึง ความคิด ความเชื่อ ความยึดมั่น และการยอมรับลักษณะหรือการกระทำในสิ่งที่ได้พิจารณาหรือไตร่ตรองแล้วว่ามีความสำคัญต่อชีวิต ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อรูปแบบความประพฤติและวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม ค่านิยมนั้นอาจไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องหรือดีงามเสมอไป

ตอนที่ 2 ความหมายของบทบาท

อุทัย หิรัญไต่¹ ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง หน้าที่ (function) หรือพฤติกรรมอันพึงคาดหมาย (expected behavior) ของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือในสังคมหนึ่ง ๆ หน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าวโดยปกติเป็นสิ่งที่กลุ่ม หรือสังคมนั้นกำหนดขึ้น ฉะนั้นบทบาทจึงเป็นแบบแห่งความประพฤติของบุคคลในสถานะหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นในสถานะอีกอย่างหนึ่งในสังคมเดียวกัน กล่าวได้ว่าบทบาท คือแบบแห่งปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (patterns of interaction) ของมนุษย์ บทบาทของบุคคลในสถานะอย่างหนึ่งที่มีต่อบุคคลในอีกสถานะหนึ่งย่อมไม่เหมือนกัน เพราะแบบแห่งปฏิสัมพันธ์แตกต่างกัน สิ่งที่กำหนดบทบาทของบุคคล เช่น อายุ เพศ ตำแหน่งในครอบครัวและตำแหน่งในระบบการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์² กล่าวถึงบทบาทว่าเกิดมาจากความประพฤติ (ส่วนตัว) กับหน้าที่ (องค์การกำหนดให้ปฏิบัติ) มักจะใช้คู่กับคำว่าหน้าที่ บทบาทจะเกิดขึ้นได้ต้องประสานความประพฤติส่วนตัวของบุคคลให้เข้ากับหน้าที่ที่หน่วยงานกำหนดให้ปฏิบัติ จึงจะปรากฏบทบาทที่แท้จริงในองค์การและในสังคมที่คนส่วนใหญ่ต้องการ

¹อุทัย หิรัญไต่, สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2526), หน้า 197-198.

²นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์, "บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน," วารสารครูศาสตร์ 12 (เมษายน-มิถุนายน 2527): 169.

ราล์ฟ ลินตัน¹ (Ralph Linton) กล่าวว่าบทบาท คือ การประพฤติปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่และถือว่าตำแหน่งและบทบาทเป็นแบบฉบับที่เป็นเครื่องหล่อหลอมพฤติกรรมของคนเพื่อที่จะให้พฤติกรรมสัมพันธ์ของคนที่เกี่ยวข้องกันดำเนินไปตามคัลล่องที่เข้าใจ และผสมผสานสอดคล้องซึ่งกันและกัน

คิมบอล ยัง (Kimball Young) และ เรมอนด์ คัม เบ็ลยู แมค (Raymond W. Mack)² ได้กล่าวถึงบทบาทว่า บทบาทคือ หน้าที่ของตำแหน่ง เมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใด สิ่งที่ดีมากับตำแหน่งซึ่งเป็นสิ่งกำหนดสำหรับตำแหน่งนั้น เรียกว่า บทบาท

ชนิดา รักษ์พลเมือง³ ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง การประพฤติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ ดังนั้นบทบาทจึงเป็นเพียงแต่พฤติกรรมของสถานภาพ เช่น ครูมีหน้าที่อบรมสั่งสอนนักเรียน

จากแนวความคิดดังกล่าว สรุปได้ว่าบทบาทหมายถึง การปฏิบัติตามหน้าที่ที่สอดคล้องกับตำแหน่งในสังคม หน้าที่ของบุคคลไม่คงที่จะเปลี่ยนไปตามสถานภาพ ซึ่งจะทำให้มีปฏิสัมพันธ์ที่แตกต่างกันไป

จอร์จ เซอร์เบิร์ต มีด (George Herbert Mead)⁴ ได้วิเคราะห์บทบาทของครูไว้ดังนี้

¹อ้างถึงใน ทิตยา สุวรรณชฎ, "สังคมวิทยา จิตวิทยาสังคมและมานุษยวิทยา"

ใน สังคมศาสตร์, ทิตยา สุวรรณชฎ และคนอื่น ๆ, ผู้รวบรวม (พระนคร: โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์ 2509), หน้า 268-269.

²Kimball Young and Ramond W. Mack, Sociology and Social Life (New York: American Book Company, 1965) pp.131-132.

³ชนิดา รักษ์พลเมือง, สังคมวิทยาการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสารัตถศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 63.

⁴อ้างถึงใน ชนิดา รักษ์พลเมือง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 99-101.

1. บทบาทตามความคาดหวัง (Prescribed role) เป็นบทบาทที่รัฐ ครูใหญ่ ผู้ปกครอง นักเรียน หรือชุมชน คาดหวังไว้ว่าครูจะต้องมีบทบาทอะไรบ้าง

2. บทบาทตามการรับรู้ (Perceived role) เป็นบทบาทที่ครูแต่ละคนรับรู้ว่ามีบทบาทอย่างไร โดยที่คำนึงถึงขอบเขตและหลักการสำคัญของอาชีพครู เช่น มีบทบาทในการอบรมสั่งสอนทั้งในวิชาการและสั่งสอนศีลธรรมจรรยา

3. บทบาทที่แสดงจริง (Enacted role) เป็นบทบาทที่ครูแสดงออกจริง ๆ ในรูปพฤติกรรม ซึ่งเห็นได้ชัดในวิธีการสอนของครู

จากการจำแนกเป็น 3 บทบาทดังกล่าว จะเห็นว่าบทบาทที่ครูได้ปฏิบัติจริง เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบที่ครูได้ปฏิบัติตามที่ได้รับมอบหมาย ส่วนบทบาทที่คาดหวัง เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบที่บุคคลอื่นหรือตัวครูเองคาดหวังหรือต้องการให้ครูปฏิบัติ

ตอนที่ 3 ความเป็นมาของค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

ความเป็นมาของค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ¹

พระราชบัญญัติ พุทธศักราช 2522 กำหนดบทบาทและหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้ศึกษา วิจัยข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมป้องกัน และแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมแห่งชาติ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติจึงได้จัดทำโครงการศึกษา ค้นคว้า วิจัยค่านิยมที่ดีของเยาวชนและประชาชนขึ้น โดยแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน 4 ชุด คือ คณะอนุกรรมการดำเนินงานศึกษา ค้นคว้าและรวบรวมค่านิยม คณะอนุกรรมการสร้างเครื่องมือและวิเคราะห์ข้อมูล คณะอนุกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูล และคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจ มีขั้นตอนการดำเนินงาน 8 ขั้นตอน เริ่มจากการประชุม ศึกษา ค้นคว้า อภิปรายเพื่อกำหนดค่านิยมที่ดีของเยาวชนและประชาชน โดยคณะกรรมการดำเนินงานซึ่งประกอบด้วยอธิการวิทยาลัยครู ผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์มหาวิทยาลัย อาจารย์วิทยาลัยครูและนักวิชาการจากกรมกองต่าง ๆ จำนวน 20 คน จากการประชุม 5 ครั้งได้มีการกำหนดประเภทของค่านิยมที่สำคัญซึ่งจะนำมาเป็นหลักในการกำหนดค่านิยมได้ 6 ประเภท คือค่านิยมเกี่ยวกับตนเอง หมู่คณะ สังคม

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, รายงานการประชุมสัมมนาเรื่องการนำค่านิยมที่พึงประสงค์ไปสู่การปฏิบัติ (กรุงเทพมหานคร:

ชาติ สิ่งแวดล้อม และมนุษยชาติ ได้กำหนดค่านิยมที่สำคัญ และจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องปลูกฝัง ส่งเสริม และเผยแพร่แก่เยาวชนและประชาชน โดยเรียกว่า "ค่านิยมเพื่อชีวิตและสังคมไทย" มี 20 ประการ

คณะกรรมการการสร้างแบบสอบถามวัดค่านิยม 20 ประการ แล้วนำไปทดลองใช้กับ กลุ่มตัวอย่างหลายกลุ่ม นำกลับมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้วัดได้อย่างเที่ยงตรงอีกครั้งหนึ่ง แล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เลือกสุ่มจากกลุ่มที่คาดว่าจะเป็นตัวแทนของประชากรจากส่วนกลางและ ส่วนภูมิภาค 10 จังหวัด จาก 9 กลุ่มอาชีพ จากแบบสอบถามที่ส่งไปยัง 10 จังหวัด จังหวัดละ 2,000 ฉบับ รวม 20,000 ฉบับ ได้รับคืนทั้งสิ้นคิดเป็นร้อยละ 61.82 ในจำนวนนี้คิดเป็น ข้อมูลเสียร้อยละ 1.77 นำค่าตอบจากแบบสอบถามวัดค่านิยมมาเรียงลำดับความสำคัญ 20 ลำดับ และพิจารณาให้เหลือเพียงค่านิยมที่สำคัญที่จำเป็นเร่งด่วนในการปลูกฝัง 9 ประการ คือ

1. การประหยัดและประมาณตน เพื่อการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย
2. ความมุ่งมั่นทำงานเพื่องานโดยตระหนักว่างานคือชีวิต
3. การใฝ่หาความรู้และการใช้สติปัญญาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต
4. ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน เคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น
5. ความสามัคคีและความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคม โดยกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อหมู่คณะและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน
6. การรักษาความเป็นเอกราชของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นคนไทย รักไทย นิยมไทย ยินดีเสียสละเพื่อชาติแม้ด้วยชีวิต
7. การยึดมั่นในศาสนาธรรม เป็นแนวทางประพฤติกฎปฏิบัติในการดำรงชีวิต
8. การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ กฎเกณฑ์และระเบียบแบบแผนโดยเคร่งครัด เพื่อความสงบสุขของสังคม
9. การเคารพตนเอง พึ่งตนเองและไม่ย่อท้อต่อปัญหาชีวิต

ต่อมาคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ¹ มีความเห็นว่า น่าจะจัดสิ่งที่เกี่ยวข้องกัน อยู่ด้วยกัน เพื่อให้สั้นและนำไปปฏิบัติได้ง่าย จึงยุติลงเป็นค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ และได้ เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อประกาศเชิญชวนให้ประชาชนร่วมกันเสริมสร้าง ปกป้องและปฏิบัติตาม เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2525 คือ

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียรและมีความรับผิดชอบ
2. การประหยัดและออม
3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
4. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
5. การมีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

การที่คณะรัฐบาลได้เห็นสมควรประกาศเชิญชวนให้ประชาชนปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ตามที่คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เสนอไว้ อาจเป็นเพราะรัฐบาลเห็นความ จำเป็นและความสำคัญที่ประชาชนในชาติ ควรมีรูปแบบและแนวทางการปฏิบัติร่วมกันตั้งที่ วัชรี สุวธรรม² ได้กล่าวถึง ค่านิยมพื้นฐานว่า เป็นค่านิยมที่เป็นที่เข้าใจแล้ว เป็นที่ยอมรับ แล้วและปฏิบัติแล้วพอใจและเกิดความสุขแล้ว ซึ่งถือว่าเป็นค่านิยมที่สำคัญที่สุดที่ทำให้มนุษย์พัฒนา และเจริญขึ้นได้

ตอนที่ 4 ทฤษฎีค่านิยมและประเภทของค่านิยม

สำหรับทฤษฎีค่านิยมในงานวิจัยนี้เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับค่านิยมในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ ความคิดพื้นฐานของลักษณะค่านิยมโดยทั่วไปของมนุษย์ ลักษณะค่านิยมของมนุษย์ บ่อเกิด และอิทธิพลของค่านิยมรวมทั้งวิธีการศึกษาค่านิยม ซึ่งมีผู้กล่าวไว้ดังนี้

¹กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สรุปผลการดำเนินงานที่สำคัญในรอบปี 2524 (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.), หน้า 34-35.

²วัชรี สุวธรรม, ยุทธวิธีในการพิจารณาสร้างเสริมค่านิยม. (กรุงเทพมหานคร: จงเจริญการพิมพ์, 2525), หน้า 7.

ทฤษฎีค่านิยมของ เอ็ม โรคิช (M. Rokeach)¹

โรคิช (Rokeach) ได้กล่าวถึงแนวคิดค่านิยมของมนุษย์ว่าตั้งอยู่บนฐานคติเกี่ยวกับธรรมชาติแห่งค่านิยมของมนุษย์ 5 ประการดังต่อไปนี้ คือ

1. จำนวนของ "ค่านิยม" ที่แต่ละคนมีนั้นจะมีอยู่ไม่มากนักและอยู่ในข่ายที่จะนับและศึกษาได้
2. ความแตกต่างของ "ค่านิยม" จะแสดงออกทางระดับ (degree)
3. ค่านิยมต่าง ๆ สามารถจะนำมาจัดรวมกันเข้าเป็นระบบค่านิยมได้ (Value Systems)
4. ค่านิยมมนุษย์สามารถจะสืบสาวไปถึงวัฒนธรรม สังคม และสถาบัน สังคมต่าง ๆ ไปจนถึงบุคลิกลักษณะได้ สิ่งเหล่านี้อาจถือได้ว่าเป็นบ่อเกิดของค่านิยม
5. ผลที่ตามมาคือว่าค่านิยมของมนุษย์จะแสดงออกทางทัศนคติและพฤติกรรมของมนุษย์ในเกือบทุกรูปแบบที่นักสังคมศาสตร์สนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์

ทฤษฎีค่านิยมของ อี สปรองเจอร์ (E. Spranger)²

สปรองเจอร์ นักปรัชญาชาวเยอรมันได้อธิบายจำแนกลักษณะค่านิยมที่สำคัญของมนุษย์ว่ามี 6 ประเภท โดยที่คนส่วนมากจะมีค่านิยม เหล่านี้หนึ่งหรือสองประเภทที่เด่นชัด เจนกว่าประเภทอื่น ๆ

1. ค่านิยมทางทฤษฎีหรือวิชาการ ได้แก่ ความนิยมศึกษาหาความรู้ ความจริง เหตุผล และการรวบรวมจัดระบบความรู้
2. ค่านิยมทางเศรษฐกิจ เป็นค่านิยมที่ทำให้บุคคลแสวงหาประโยชน์ ทรัพย์สิน และความมั่งคั่ง
3. ค่านิยมทางสุนทรียภาพ เกี่ยวข้องกับความชื่นชม ฟังพอใจในความงาม รูปแบบ และความเหมาะสมกลมกลืนในลักษณะต่าง ๆ

¹ เอ็ม โรคิช อ้างถึงใน สุนทรี ไคมิน และสนธิ สมัครการ, รายงานการวิจัยค่านิยมและระบบค่านิยมไทย: เครื่องมือในการสำรวจวัด, หน้า 12.

² อี สปรองเจอร์ อ้างถึงใน ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา, ค่านิยมและความคาดหวังของเยาวชนไทย (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 13.

4. ค่านิยมทางสังคม ได้แก่ ความรักเพื่อนมนุษย์ ความต้องการช่วยเหลือ ทำประโยชน์ให้เพื่อนมนุษย์

5. ค่านิยมทางการเมือง คือความนิยมอำนาจ อิทธิพลและชื่อเสียง

6. ค่านิยมทางศาสนา ได้แก่ ความเชื่อและความยึดถือในศาสนา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือจุดมุ่งหมายอันสูงสุดในจักรวาล

ทฤษฎีการให้ค่านิยมของ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey)¹

แนวคิดตามทฤษฎีของดิวอี้ อาจสรุป เป็นประเด็นสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. ค่านิยมเกิดจากความปรารถนาของบุคคลที่จะปรับตัวให้เข้ากับความเป็นและความต้องการในสภาพชีวิตของเขา คือ เมื่อบุคคลได้มีประสบการณ์กับปัญหา เช่น ความขาดหรือความขัดแย้งระหว่างตัวเขากับสิ่งแวดล้อม สิ่งที่เขาให้คุณค่ายอม เป็นสิ่งที่สนองความต้องการได้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยในสภาพการณ์ของเขา

2. ค่านิยมก่อให้เกิดแรงกระตุ้น สร้างเป้าหมาย ความมุ่งหวังถึงสิ่งที่นิยม บุคคลจึงเกิดความต้องการและความสนใจที่จะแสวงหาวิธีการและหนทางให้ได้สิ่งที่นิยม

3. การให้ค่านิยม เป็นพฤติกรรมที่สามารถศึกษาได้ด้วยวิธีการเชิงวิทยาศาสตร์ ในรูปของการสังเกต การวิเคราะห์ การทดสอบและพิสูจน์

4. การทำความเข้าใจกับค่านิยมได้อย่างแท้จริง ขึ้นอยู่กับความสามารถวิเคราะห์ถึงความต้องการในปัจจุบันของบุคคล และการคาดคะเนว่าเขาจะได้รับความพึงพอใจได้ในสภาพการณ์ใดและด้วยวิธีการใด กับทั้งต้องมีการวิเคราะห์ประเมินใหม่อยู่เสมอ

จากทฤษฎีค่านิยมดังกล่าว ค่านิยม เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับและสัมพันธ์กับพฤติกรรมของมนุษย์ ค่านิยมในสังคมมีแตกต่างกันไป ซึ่งกระตุ้นให้มนุษย์มีพฤติกรรมตามรูปแบบนั้น ๆ

¹ John Dewey, Theory of Valuation, Chicago: University of Chicago Press, 1939, อ้างถึงใน ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา, "ค่านิยมและความคาดหวังของเยาวชนไทย," หน้า 8.

ประเภทของค่านิยม

เอ็ม โรคิช (M. Rokeach)¹ ได้จำแนกค่านิยมของมนุษย์ไว้ 2 ชนิดคือ

1. ค่านิยมวิถีปฏิบัติ (Instrumental Values) หมายถึง วิธีทางในการประพฤติปฏิบัติที่น่าพึงปรารถนา (Mode of Conduct) แบ่งออกเป็น 2 จตุรรวม คือ ค่านิยมที่มีศูนย์รวมอยู่ที่ด้านจริยธรรม (Moral Values) และค่านิยมที่มีศูนย์รวมอยู่ที่ด้านความสามารถ (Competence Values) หรือ ค่านิยม "สร้างตน" (Self - Actualization) ค่านิยมที่เน้นจริยธรรมหมายถึง ค่านิยมวิถีปฏิบัติที่มีจตุรรวมอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หากค่านิยมเหล่านี้ถูกละเมิด บุคคลจะรู้สึกสำนึกผิด และไม่สบายใจด้วยเสียงมโนธรรมภายในใจว่าได้ทำผิด ส่วนค่านิยมที่เน้นความสามารถของตัวบุคคลนั้นมีจตุรรวมอยู่ที่ตัวเอง หากละเมิดค่านิยมประเภทนี้ จะทำให้เกิดความรู้สึกอับอายที่ตนขาดความสามารถส่วนตัว เช่น การประพฤติอย่างซื่อสัตย์ทำให้เขารู้สึกว่าเขาประพฤติอย่างมีจริยธรรม และถ้าเขาปฏิบัติอย่างมีเหตุผล ใฝ่สมอง และเป็นตัวของตัวเอง เขาจะรู้สึกว่าเขาปฏิบัติอย่างภูมิใจในความสามารถและประสิทธิภาพของตน

2. ค่านิยมจุดหมายปลายทาง (Terminal Values) หมายถึง จุดหมายปลายทางของชีวิตที่พึงปรารถนา (End - State of Existence) แบ่งออกได้เป็น 2 จตุรรวม คือ ค่านิยมที่มีศูนย์รวมอยู่ที่ตัวบุคคล (Self - Centered) หรืออยู่ภายในตัวบุคคล (Intrapersonal) และค่านิยมที่มีศูนย์รวมอยู่ที่สังคม (Society - Centered) หรือระหว่างบุคคล (Interpersonal) เช่น ค่านิยม "ความสงบสุขทางใจ" เป็นค่านิยมที่มีจตุรรวมอยู่ภายในตัวบุคคล ส่วนค่านิยม "สันติสุขในโลก" หรือ "การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์" เป็นค่านิยมที่มีจตุรรวมอยู่ระหว่างบุคคล

สาโรช บัวศรี² ได้กล่าวถึงการแบ่งประเภทของค่านิยมว่าสามารถกระทำได้หลายวิธี แล้วแต่ว่าจะยึดอะไรเป็นพื้นฐานในการแบ่ง ไม่มีการแบ่งที่เป็นการตายตัวแต่เพียงวิธีเดียว และ

¹ อ้างถึงใน สุนทร โคมิน และ สนิท สมัครการ, รายงานการวิจัยค่านิยมและระบบค่านิยมไทย: เครื่องมือในการสำรวจวัด, หน้า 17-19.

² สาโรช บัวศรี, จริยธรรมศึกษา, หน้า 25-26.

ได้กล่าวถึงวิธีแบ่งไว้ 2 อย่าง คือ ถ้ายึดถือพระผู้เป็นเจ้าหรือพระศาสดาเป็นหลัก ก็อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ค่านิยมที่เป็นศีลธรรม (Morality) ซึ่งหมายถึงค่านิยมที่เป็นศีล และธรรม โดยเฉพาะ หรือได้แก่ Moral Values และ Ethical Values โดยเฉพาะ ซึ่งถือเอาว่าพระศาสดาหรือพระผู้เป็นเจ้าได้กำหนดไว้ให้แล้ว

2. ค่านิยมที่เป็นข้อตกลง (Convention) ซึ่งหมายถึงค่านิยมที่ประชาชนในชาติได้ตกลงเห็นชอบ กำหนดกันขึ้นเอง ไม่ว่าจะ เป็นโดยทางตรงหรือทางอ้อม ตามยุคตามสมัย อันได้แก่ ธรรมเนียมประเพณี อุดมการณ์ วินัย กฎหมาย ฯลฯ

ถ้าผู้แบ่งยึดถือเอาวิชาชีพเป็นหลักสำคัญในการแบ่ง ก็อาจแบ่งค่านิยมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้คือ

1. ค่านิยมประเภทพื้นฐาน (Basic Values) ประกอบด้วยค่านิยมในเรื่องต่อไปนี้ คือ ศีลธรรม (Moral Values) คุณธรรม (Ethical Values) ธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม (Cultural Values) และกฎหมาย (Legal Values)

2. ค่านิยมประเภทวิชาชีพ (Professional Values) ประกอบด้วย ค่านิยมในเรื่องต่อไปนี้ คือ อุดมการณ์ประจำวิชาชีพของตน วินัยประจำวิชาชีพของตน มารยาทประจำวิชาชีพของตน และพระราชบัญญัติประจำวิชาชีพของตนโดยเฉพาะ

อาจกล่าวได้ว่าไม่ว่าจะมีการแบ่งประเภทของค่านิยมตามแบบใด ค่านิยมนี้ยังเป็นส่วนสำคัญในชีวิตมนุษย์ เพราะพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกมาก็เป็นไปเพื่อความสอดคล้องกับความเชื่อและความยึดมั่นของมนุษย์ในสิ่งนั้น ๆ

ซี เอส ฮอลล์ (C.S Hall) ได้อธิบายค่านิยมพื้นฐานไว้ว่ามี 2 ค่านิยม ได้แก่ ค่านิยมที่เกี่ยวกับตนเอง (Self Values) และค่านิยมที่เกี่ยวกับคนอื่น (Values in Others) ดังนี้¹

¹ อ้างถึงใน วัชรวิสารธรรม, ยุทธวิธีในการพิจารณาสร้างเสริมค่านิยม

1. ค่านิยมที่เกี่ยวกับตัวเอง หมายถึง มีความสามารถที่จะยอมรับตนเอง ยอมรับว่าตนเป็นคนมีค่าสำหรับคนอื่น ๆ

2. ค่านิยมที่เกี่ยวกับคนอื่น หมายถึง คนอื่น เป็นคนมีค่าเท่ากับตัวเองด้วย

หรืออาจพูดได้อีกนัยหนึ่งว่า ค่านิยมพื้นฐานของมนุษย์ก็คือ "คนเห็นค่าของตัวเองและเห็นค่าของผู้อื่นด้วย" ค่านิยมพื้นฐานนี้จะไม่เกิดขึ้น ถ้ามนุษย์ไม่มีการติดต่อกับผู้อื่นจะเกิดขึ้นจากการได้สัมผัสสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน มนุษย์เราจะต้องเห็นค่าและนับถือตนเองก่อนจึงจะสามารถให้การนับถือและมองเห็นค่าในคนอื่นได้

จากความสำเร็จ ทศนคติ พฤติกรรม และความรู้สึกที่บุคคลแสดงออกมาในชีวิตประจำวัน มีมากมาย พฤติกรรมที่แสดงออกมานี้มีบางส่วนเท่านั้นที่เชื่อได้ว่าเป็นการแสดงออกของค่านิยมซึ่งนักทฤษฎี VC (Value Clarification หรือการทำค่านิยมให้กระจ่าง) ได้แก่ หลุยส์ อี แรทส์ (Louis E. Raths), เมอร์ริลล์ ฮาร์มิน (Merrill Harmin) และซิดนีย์ บี ซิมอน (Sidney B. Simon) ได้เสนอเกณฑ์ 7 ประการสำหรับการตัดสินว่าพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นได้สะท้อนค่านิยมของบุคคลนั้นหรือไม่ เกณฑ์ 7 ประการมีดังนี้¹

1. การเลือกกระทำอย่างอิสระ ไม่มีการบังคับ
2. การเลือกจากทางเลือกหลาย ๆ ทาง
3. การเลือกที่เกิดจากการพิจารณาผลของทางเลือกแต่ละทางแล้ว
4. การรู้สึกภูมิใจและมีความยินดีที่ได้เลือกกระทำสิ่งนั้น
5. ยืนยันการตัดสินใจเลือกของตนอย่างเปิดเผย
6. การกระทำตามที่ตนตัดสินใจเลือก
7. การกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก

¹ชัยพร วิชชาวุธ และธีระพร อวรรณไพ, "แนวคิดและพัฒนาการใหม่ในการปลูกฝังจริยธรรม," วารสารครุศาสตร์ 11 (กรกฎาคม 2525): 23-24.

ตอนที่ 5 ลักษณะและบทบาทของครูในการปลูกฝังค่านิยม

สถาบันการศึกษาในทุก ๆ สังคม จะมีบทบาทและหน้าที่อยู่ 2 ประการ คือ ประการแรกทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน ประการที่สอง ทำหน้าที่ในด้านการถ่ายทอดค่านิยม เฉพาะอย่างในแต่ละสังคมยึดถืออยู่¹ นอกจากนี้จะให้ความรู้และทักษะต่าง ๆ ที่เป็นการเตรียมบุคคลสำหรับประกอบอาชีพแล้ว การศึกษาในโรงเรียนยังมีผลเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลให้มีลักษณะในทางที่สังคมเห็นว่าดีงาม เพื่อที่จะได้ออกไปเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม รู้จักสิทธิและหน้าที่ของความเป็นพลเมืองดี² ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดคือ ครู ผู้ที่เป็นครู คือผู้ที่มีหน้าที่อบรมกุลบุตรกุลธิดา ตลอดจนผู้ที่สมัครตนเข้ามารับการศึกษาทังปวง ให้เจริญพร้อมทั้งในด้านจิตใจ ร่างกาย ปัญญา และความสามารถในการลงมือประกอบอาชีพ นักเรียนผู้เยาว์ นักศึกษาผู้ใหญ่ เมื่อสอบเข้ามาในสถานศึกษาย่อมมีตนประคองแก่น้ำซึ่งพร่องอยู่หวังจะให้มิผู้เติม มีผู้แก้ไขสิ่งที่บรรจไว้แล้วนั้นให้เป็นสิ่งงดงามมีประโยชน์³ เมื่อครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในสถาบันการศึกษา ครูจำเป็นที่จะต้องมียุติธรรมและการปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างที่ดี รวมทั้งต้องมีคุณธรรมที่สำคัญ ซึ่งยึดเป็นหลักและแรงใจในการอบรมนักเรียน ซึ่ง กิ่งแก้ว อัครถาวร ได้กล่าวไว้ คือ หลักพรหมวิหาร 4 อันประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา กล่าวคือ การสอนด้วยความเมตตานั้น เป็นเหตุให้ข่มขืนทั้งผู้ให้และผู้รับการสอน ครูเห็นสิ่งใดมีคุณค่า ครูสรรหามาให้ศิษย์ การสอนด้วยความกรุณา ก็เช่นกัน เป็นบ่อเกิดของความข่มขืน ครูเห็นความบกพร่องอันเป็นความทุกข์ของศิษย์ตรงไหน ครูแก้และถอน การแก้นี้ใช้กลวิธีแบบแนะแนว แนะนำวิธีบังคับและลงโทษ การบังคับก็ย่อมเป็นไปพอสมควรประมาณ ไม่ล่วงเกินศิษย์จนทำให้ศิษย์มีทุกข์ทับถม เป็นปัญหาซ้อนขึ้นไปอีกได้ เพื่อให้สมกับที่ครูเน้นผู้ทำความบ้องกันทุกข์ภัยในทิศ

¹ นาดยา ภัทรแสงไทย, "ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับบทบาทของค่านิยมในการศึกษา," มิตรครู (พฤศจิกายน 2522): 9.

² ชนิดา รักษ์พลเมือง, สังคมวิทยาการศึกษา, หน้า 113.

³ กิ่งแก้ว อัครถาวร, "หลักธรรมบางข้อและแรงจูงใจสำหรับครู" ใน ประมวลบทความเกี่ยวกับการมัธยมศึกษา, บุญเจือ ไชยภักดิ์ และ วีระ อ่ำหันสุข, รวบรวมและเรียบเรียง (กรุงเทพมหานคร: กรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2513), หน้า 434.

ทั้งหลายให้แก่ศิษย์ มุทิตา คือความยินดีหรืออนุโมทนาในความดีของศิษย์ ย่อม เป็นกำลังให้เขาได้กระทำคุณงามความดีสืบต่อไป จะแสดงต่อศิษย์โดยเฉพาะ หรือจะยกย่องให้เป็นที่ยู่งักแก่บุคคลอื่น อุเบกขา คือการวางเฉยไม่ยินดียินร้าย เมื่ออุบายในการสอนด้วยเมตตา กรุณา และมุทิตา ไม่อำนวยการประโยชน์ดังที่ตั้งไว้ ครูต้องไม่ตั้งความหวังในเขาให้เกินกว่าเอกภพของเขา และไม่เคียดแค้น หรือผูกโกรธในการที่ตนเองแนะนำเขาไม่สำเร็จโดยประชดประชัน หรือว่าให้ผลร้ายสนองเขาในทางหนึ่งทางใดทั้งสิ้น¹ นอกจากนั้นแล้วครูทุกคนจะต้องมีลักษณะและบทบาทที่พึงประสงค์ ซึ่งจะ เป็นปัจจัยและแนวทางในการอบรม ปลุกฝังนักเรียน ให้เป็นผู้ที่มีความพร้อมและพัฒนาการทางด้านสติปัญญาและจิตใจ ตามที่มีผู้กล่าวถึง ลักษณะและบทบาทที่พึงประสงค์ของครูไว้ ดังนี้

คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา² "ได้เสนอบทบาทและลักษณะครูที่พึงประสงค์ไว้ใน การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ซึ่งนำเสนอคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2521 ดังนี้

1. รักการอ่าน การศึกษา ค้นคว้า วิจัย และทดลอง เพื่อที่จะนำผลมาปรับปรุงตนเอง ให้ทันสมัยอยู่เสมอ
2. มั่นใจ เลื่อมใส ศรัทธา และมีจรรยาบรรณในอาชีพครู
3. มีความคิดเห็นเป็นตัวของตัวเอง มีวิจาร์ณญาณ และรู้สึกใคร่ตรงหาเหตุผลก่อน ตัดสินใจ กล้าแสดงออกเพื่อเผยแพร่ความคิดเห็นหรือความรู้ใหม่ ๆ ต่อสาธารณะ
4. มีศีลธรรมจรรยา
5. ขยัน มัธยัสถ์ ไม่เห็นแต่ความเจริญทางวัตถุเกินกว่าคุณธรรมและจริยธรรม

¹ กิ่งแก้ว อัครถาวร, "หลักธรรมบางข้อและแรงจูงใจสำหรับครู" ใน ประมวลบทความเกี่ยวกับการมัธยมศึกษา, บุญเจือ ไชยภักดิ์ และ วีระ อัมพันธ์สุข, รวบรวมและเรียบเรียง, หน้า 435-436.

² คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา, "ครูและบุคลากรทางการศึกษา," ใน การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม (กรุงเทพมหานคร: ธนประดิษฐ์การพิมพ์, 2522), หน้า 25-27.

6. เปลี่ยนบทบาทจากการ เป็นผู้นำในการ เรียนมา เป็นผู้กระตุ้นนักเรียนให้เกิดความคิดริเริ่ม สนับสนุนให้นักเรียนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ ช่วยแนะนำให้ผู้เรียนมีหลัก รู้จักวิธีศึกษาค้นคว้าใช้ความคิดอย่างอิสระและมีเหตุผล ตลอดจนสามารถเลือกทางของตนเองได้
7. ฝึกนักเรียนให้สามารถทำงานรวมกลุ่ม กล้าแสดงออก และวิเคราะห์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพกฎหมายของสังคมในการอยู่ร่วมกัน รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ สิทธิและรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม
8. สนใจศึกษาความแตกต่างของศิษย์และให้ความรัก สนใจ เอาใจใส่โดยเท่าเทียมกัน
9. ค้นหาความสนใจ ความสามารถและความถนัดของนักเรียนแต่ละคน เพื่อหาทางส่งเสริม แนะนำการเลือกวิชา อาชีพได้อย่างเหมาะสม
10. ส่งเสริมให้นักเรียนฝึกฝนในคุณธรรมและจริยธรรมมากกว่าวัตถุ รักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมของชาติรวมทั้งความ เข้าใจในวัฒนธรรมของชาติอื่น
11. มีความรู้และสนใจในการ เกษตรและสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการ เกษตรในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี
12. ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยแก่ชุมชนโดยประพฤติดน เป็นแบบอย่าง
13. รักความยุติธรรมและกล้าหาญที่จะต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของสังคมด้วยปัญญาและสติ โดยคำนึงถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และตามสิทธิแห่งกฎหมาย
14. เข้าร่วมในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่นอย่างเต็มใจและ เป็นที่ปรึกษาช่วยแก้ปัญหาของท้องถิ่น เพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ชญ แสงศักดิ์¹ มีความเห็นว่าลักษณะของครูที่ดีนั้นมี 5 ประการ คือ

1. มีความสัมพันธ์กับนักเรียนดี ครูจะต้องสนใจ เอาใจใส่ปัญหาของนักเรียน คอยคอยปัญหาให้กระจ่าง แนะนำ ไม่แสดงอารมณ์รุนแรง ไม่เยาะเย้ย รู้จักระงับอารมณ์ อดทนวางตัวเหมาะสมกับเด็กไม่สนิทสนมเกินไป

¹ชญ แสงศักดิ์, "ครูดี," วิทยากร 2 (กุมภาพันธ์ 2505): 85-100

อ้างอิงใน เฉลียว บุรีภักดีและคณะ, "รายงานผลการวิจัย เรื่องลักษณะของครูที่ดี," เอกสารงานนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 187 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2520, หน้า 9-10.

2. มีความรักในอาชีพครู มีส่วนช่วยแนะนำเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน เสมอ รับฟัง คำแนะนำ ปรับปรุงตนเองเสมอ ทนสมัยต่อความรู้และกิจกรรมของครู เห็นว่าอาชีพครูดี สอนไม่ อมฤมิ ทำคนให้เกิดประโยชน์ต่อทางราชการ มีความสามารถในอาชีพและใช้เวลาว่างให้เป็น ประโยชน์ในการสอน

3. มีจรรยาครู ไม่แพร่ข่าวลือ ชื่อสัตย์ต่ออาชีพ ไม่ขโมยผลงานของคนอื่น ไม่ให้ร้าย ผู้อื่น ไม่อ้างอิงศาสนาทำให้ศาสนาอื่นเสียหาย ปรับปรุงตัวเองเสมอ ไม่กวัดริษานักเรียนตนเอง รักษาความลับของนักเรียน ไม่โฆษณาชวนเชื่อ ไม่นำผู้อื่นมาโน้มน้าให้นักเรียนฟัง ไม่เรียกร้อง เงินเดือนเพื่อตัวเอง ไม่ควรทำงานน้อยพอสรรพาค่าจ้าง

4. มีคุณสมบัติส่วนตัวดี มีความซื่อตรง สติปัญญาดี เชื้อมั่นในตัวเอง มีความคิดริเริ่ม กระตือรือร้น คิดปรับปรุงโรงเรียน เป็นกันเองกับนักเรียน รู้จักผ่อนหนักเป็นเบา มีน้ำใสใจจริง สุภาพอ่อนโยน สุขภาพดี รู้จักร่วมมือ ตรงต่อเวลา ให้คะแนนเที่ยงตรง เข้าใจกฎระเบียบ และปฏิบัติโดยเคร่งครัด

5. มีรูปร่างท่าทางดี มีใบหน้าสะอาด ดัดผมเรียบร้อยสุภาพ เสื้อผ้าสะอาดเรียบร้อย สวมเสื้อผ้าเหมาะกับกาลเทศะ รักษาท่าทางให้สง่างาม ไม่สูบบุหรี่หรือเคี้ยวหมากฝรั่งหรืออาหาร ระหว่างสอน รักษานิ้วมือเล็บให้สะอาดอยู่เสมอ แต่งกายสุภาพตรงสี่สรร เหมาะสมกับการเป็น ครู

สุรินทร์ สรสิริ¹ ได้สรุปว่าครูดีควรมีลักษณะดังนี้

1. ตรงต่อเวลา ไม่มาสายหรือกลับก่อนเวลาเลิกเรียน ถึงเวลาสอนก็เข้าห้องสอน โดยฉับพลัน ไม่โอ้อ้อ

2. มาทำงานเป็นเนืองนิตย์ และจะขาดงานเมื่อมีความจำเป็นจริง ๆ

3. เตรียมการสอนสม่ำเสมอ ถึงแม้ว่าจะสอนมานานจนมีความชำนาญแล้วก็ตาม จะละเลยการเตรียมการสอนหาได้ไม่

4. เป็นตัวอย่างที่ดีของนักเรียน เช่น การแต่งกาย การพูดจาและกริยามารยาท เรียบร้อยเป็นแบบอย่างได้

¹ สุรินทร์ สรสิริ, "ครูดีนั้นเป็นอย่างไร," วิทยากร 71 (กรกฎาคม 2515);

5. เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานอย่างใดแล้วก็ทำงานนั้นให้สำเร็จลุล่วงและ เรียบร้อย ไปด้วยดีในเวลาอันรวดเร็ว
6. รู้จักรับผิดชอบภาระงานในหน้าที่และรู้งานของตนมีขอบ เขตเพียงใด ไม่ไปก้าวก่าย งานของคนอื่น
7. หมั่นศึกษาหาความรู้และทำตน เป็นพหูสูต เพื่อให้มีความรู้ทันกับความ เจริญก้าวหน้าและ ความ เปลี่ยนแปลงของโลก
8. ไม่ถือ เขาถือ เราและมีความสามัคคีกลม กลืนด้วยกัน เป็นอันดีในระหว่างคณะครูด้วยกัน
9. ต้องมีจรรยาบรรณและวินัยตามระ เบียบประเพณีของครูที่คุรุสภาได้วางไว้
10. ทำงานตามหน้าที่ที่หัวหน้าสถานศึกษากำหนดให้
11. ช่วยงานพิเศษของสถานศึกษาบ้าง เมื่อได้รับคำขอร้องให้ช่วยงานนั้น ๆ

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช¹ ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในสังคมไทยไว้หลายประการ แต่ที่น่าสนใจมี 3 บทบาทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. บทบาทของครูในฐานะแม่พิมพ์ หมายความว่า ครูจะต้อง เป็นบุคคลที่ดีของสังคม การแสดงบทบาทจะเป็นไปด้วยความ เรียบร้อย ต้องทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์ เพื่อให้เขา นำไปประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามครรลองของสังคม
2. บทบาทของครูในฐานะ เป็นผู้รอบรู้ หมายความว่า จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ดี สามารถถ่ายทอดความรู้แก่ศิษย์ได้ ทำให้ศิษย์เข้าใจและสามารถนำความรู้ไปใช้ เป็นประโยชน์ ที่ได้
3. บทบาทของครูในฐานะปราชญ์บุคคล หมายความว่า ครูเป็นบุคคลที่สังคมยกย่องว่า มีความรู้ มีคุณธรรม ควรแก่การเคารพนับถือ

¹ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช อ่างถึงใน ชนิดา รัชชพลเมือง, สังคมวิทยาการศึกษา, หน้า 100-101.

สมศักดิ์ ศรีมานิช¹ ได้กล่าวถึงคำสอนของพระพุทธศาสนาเรื่องทิศก ซึ่งได้ระบุ
หน้าที่ที่ครูพึงปฏิบัติต่อศิษย์ไว้ 5 ประการ คือ

1. แนะนำดี
2. ให้เรียนดี
3. บอกศิลปะให้สิ้นเชิง ไม่ปิดบังอำพราง
4. ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง
5. ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย (ไปสารทิศใด ๆ ไม่ค่อยอยาก)

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต² ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของครู โดยอ้างถึง เฮอริท
โซเร็นสัน (Herbert Sorenson), ฮูเซ็ก (Husek) และซี ยู (C. Yu) ซึ่งได้ทำการสำรวจ
เมื่อปี 1963 แล้วพบว่าบทบาทและหน้าที่ของครูจะมีดังต่อไปนี้

1. ทำหน้าที่สอน ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่หลักของครูทุกคนที่จะต้องกระทำ
2. เป็นผู้ให้คำปรึกษาและข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา ครูจะต้องแนะนำวิชาใด
ควรเลือกก่อนและหลัง เพื่อความเหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน
3. เป็นผู้ให้การแนะแนว ครูเป็นผู้ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด ย่อมเข้าใจลักษณะพฤติกรรม
ของนักเรียนได้ดีพอสมควร สามารถใช้ความเข้าใจอันนี้กระตุ้นให้นักเรียนรู้จักคิดและตัดสินใจด้วย
ตนเอง
4. เป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้ ครูจะต้องหาวิธีการสอนใหม่ ๆ
และกิจกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในโรงเรียน เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจและอยากศึกษาต่อไปด้วย
ตนเอง โดยใช้เทคนิคของแรงเสริม (Reinforcement)

¹สมศักดิ์ ศรีมานิช, ศึกษา 331 การมัธยมศึกษา (กรุงเทพมหานคร:
ไอเดียนสโตร์, 2524), หน้า 241-242.

²สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, "บทบาทและหน้าที่ของบุคลากรในโรงเรียน," ใน จิตวิทยา
สำหรับครู, คณาจารย์ผู้สอนวิชาจิตวิทยาสำหรับครู (กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 153.

5. เป็นผู้แนะนำให้นักเรียนไปหาผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับนักเรียน และเกินความสามารถที่ตนเองจะแก้ไขได้

จากแนวความคิดเกี่ยวกับ ลักษณะ บทบาท และหน้าที่ของครู ที่พึงประสงค์ อาจกล่าวได้ว่า ครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความรักและศรัทธาในอาชีพครู เสียสละและพร้อมเสมอที่จะให้คำแนะนำ อบรมฝึกเตือนนักเรียนด้วยความรักและห่วงใย มีความสัมพันธ์อันดีกับนักเรียน รวมทั้งให้ความเป็นกันเอง กระตุ้นและพัฒนาให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ที่จะประพฤติตาม ดังที่สุพัตรา สุภาพ¹ ได้กล่าวถึงความสำคัญของครูไว้ว่า

“ส่วนมากครูจะมีอิทธิพลต่อชีวิตเด็กมาก เพราะวัยรุ่นบางคนไม่กลัวเกรงพ่อแม่ แต่เกรงใจครู อยากให้ครูรัก อยากให้ครูชม ถ้าครูเรียนรู้จิตวิทยาของเด็กบ้างจะช่วยแก้ปัญหาวัยรุ่นได้มาก ซึ่งบางครั้งได้ผลมากกว่าพ่อแม่ผู้ปกครองเสียอีก”

เมื่อครูมีบทบาทในการปลูกฝังและสร้างเสริมค่านิยมพื้นฐานให้แก่ นักเรียน สิ่งทีครูจะต้องคำนึงถึง เพื่อให้การดำเนินการปลูกฝัง เป็นไปด้วยดีและเกิดผลตามความมุ่งหมาย คือ วิธีการและแนวทางที่เหมาะสม ซึ่งมีผู้เสนอวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

พนัส หันนาคินทร์² ได้เสนอแนะวิธีการปลูกฝัง และพัฒนาจริยธรรมและค่านิยมไว้ ในการสร้างจริยธรรม ให้แก่นักเรียนไทยว่าควรกระทำเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นต่อจริยธรรมหรือค่านิยมที่ต้องการให้เกิดขึ้นด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การชี้ให้เห็นประโยชน์และคุณค่าของคุณสมบัตินั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติตัวของครูทีจะต้องทำตัวให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียน

¹สุพัตรา สุภาพ, ปัญหาสังคม (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2515), หน้า 28.

²พนัส หันนาคินทร์, "การสร้างจริยธรรมให้แก่นักเรียนไทย," ใน เอกสารการอบรมวิจัยปฏิบัติการครั้งที่ 7 เรื่องการประเมินผลหลักสูตรด้านคุณลักษณะ, หน้า 97-98.

2. ให้ความรู้ว่าจริยธรรมและค่านิยมเหล่านั้นหมายความว่าอย่างไร มีวิธีการปฏิบัติอย่างไรบ้าง มีขอบเขตเพียงใด

3. ช่วยให้เกิดการปฏิบัติตามจริยธรรมและค่านิยมนั้น ๆ และมีการติดตามปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่องทั้งในและนอกโรงเรียน

การพัฒนาจริยธรรมและค่านิยมนั้น หลักสำคัญ คือ การสร้างปัญญาและความเข้าใจที่กระจ่างชัดต่อคุณค่าและวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องตามแนวทางแห่งจริยธรรม และค่านิยมนั้น ๆ โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น การใช้คำถาม การอภิปราย เพื่อให้ให้นักเรียนได้คิดใคร่ครวญอย่างรอบคอบและกระจ่างชัดในเรื่องนั้น ๆ เนื่องจากจริยธรรมและค่านิยมได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่ต้นแล้ว เมื่อมาได้รับความคิดแจ่มชัดในคุณค่า เหล่านั้นอีกครั้งหนึ่งจึงน่าจะฝังลึกลง เป็นคุณสมบัติอันดีงามต่อไปได้ เหตุผลที่ต้องปลูกฝังก่อนการพัฒนา เพราะผู้เขียนเชื่อว่าไม่มีทางจะสร้างวินัยทางจิตได้ หากไม่สร้างวินัยทางกายเสียก่อน

เอกวิทย์ ฌ กลาง¹ ได้เสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมแก่เด็ก ดังนี้

1. สร้างสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็ก ให้เด็กสามารถซึมซับค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังเอง
2. ให้เด็กได้อยู่ใกล้ชิดตัวอย่างที่ดี
3. เสนอปัญหาให้เด็กคิด เมื่อเด็กเห็นปัญหาของคนอื่นหรือของสังคมก็จะนำไปเปรียบเทียบกับประสบการณ์ของตนเอง และเกิดการเปลี่ยนแปลงในตัว คือ ได้ศึกษาวิเคราะห์จนเกิดความสำนึก (Self Realization) มากขึ้น
4. แสวงหาแบบอย่างวัฒนธรรมที่ดีงามและชี้แนะให้เด็กเข้าใจ
5. จัดโอกาสให้เด็กได้ศึกษาหาประสบการณ์จากวิชาการบางอย่าง เช่น วิทยาศาสตร์ ช่วยสร้างค่านิยมให้เด็กรักความจริง มีเหตุผล ศิลปะช่วยขัดเกลาให้จิตใจละเอียดอ่อน
6. สร้างและปฏิบัติตามระเบียบวินัย อันหมายถึงค่านิยมที่ผู้ใหญ่และเด็กยอมรับนับถือร่วมกัน เป็นวินัยที่มุ่งสร้างความมีวินัยให้แก่ตนเอง
7. สนทนาวิสาสะในชีวิตประจำวัน นำเรื่องที่พบเห็นมาถ้อยให้เห็นคุณค่า

¹อ้างอิงใน สักดิ์ชัย นิรัถุทวี, จริยศาสตร์ศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พีระพธนา, 2525), หน้า 128-129.

สาโรช บัวศรี¹ กล่าวว่าค่านิยมอาจปลูกฝังได้โดยเริ่มต้นด้วยการให้ได้สัมผัสหรือได้ประสบการณ์ก่อนกล่าวคือ ต้องเลือกให้ได้สัมผัสหรือได้ประสบการณ์กับสิ่งที่ลึกซึ้ง การที่ได้สัมผัสกับสิ่งที่ลึกซึ้งจะทำให้เกิดเวทนาที่ลึกซึ้งขึ้นได้ คือ เกิดความประทับใจ ความซึ่งใจ ความสุขใจ จากความประทับใจ ความซึ่งใจ ความสุขใจดังกล่าวนั้นจะทำให้เกิดคตินาคือ ความติดใจอยากได้ฟังอีกบ่อย ๆ หรือความพึงพอใจ ซึ่งจะทำให้เกิดอุปาทานหรือความยึดมั่นถือมั่นหรือศรัทธา ในคำกล่าวนั้น คือ เกิดเป็นค่านิยมขึ้นตามแผนผังดังนี้

สัมผัส → เวทนา → คตินา → อุปาทาน → ภาว → ชาติ
 การได้ประสบ → ความรู้สึก → ความอยาก → ค่านิยม → ทศนคติ → การกระทำ

ในการสอนและปลูกฝังค่านิยม ครูจะต้องมีจิตวิทยาและกระตุ้นให้นักเรียนกระทำพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เทคนิคอย่างหนึ่งที่ควรนำมาใช้ในการเพิ่มพฤติกรรม คือ การเสริมแรงทางบวก² (Positive Reinforcer) เป็นการเพิ่มความถี่ของพฤติกรรม อันเป็นผลเนื่องมาจากการที่ให้สิ่งอื่นที่พึงพอใจ หลังจากที่แสดงพฤติกรรมนั้นแล้ว ซึ่งสิ่งอื่นที่พึงพอใจนั้นเรียกว่า ตัวเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) เช่น คำชมเมื่อนักเรียนยกมือขึ้นถามคำถาม ได้รับชมทุกครั้งเมื่อเข้าไปช่วยคุณแม่ทำครัว การเสริมแรงทางบวกสามารถใช้ได้กับพฤติกรรมแทบทุกประเภทและทุกสภาพการณ์เพียงแต่ผู้ที่นำไปใช้จะต้องสามารถเลือกตัวเสริมแรงได้อย่างเหมาะสม และต้องให้การเสริมแรงทันทีที่พฤติกรรมที่พึงประสงค์เกิดขึ้น

สำหรับผู้ที่เหมาะสมจะได้รับการปลูกฝัง ได้แก่ วัยรุ่นซึ่งถือว่าวัยรุ่นเป็นระยะของช่วงชีวิตที่คั่นกลางระหว่างความเป็นเด็กกับความเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งไม่สามารถแบ่งชัดเจนได้อย่างแน่นอนว่าควรกำหนดเมื่ออายุเท่าใด ตามปกติมักถือว่าวัยรุ่นคือ ผู้ที่มีอายุระหว่าง 13 - 20 ปี แต่ทั้งนี้ไม่แน่นอนเพราะบางคนอายุเพียง 17 - 18 ปี

¹สาโรช บัวศรี, จริยธรรมศึกษา, หน้า 28-29.

²สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, การปรับพฤติกรรม (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2526), หน้า 95.

ก็แสดงพฤติกรรมว่าเขามีวุฒิภาวะเพียงพอที่จะพ้นสภาพวัยรุ่นได้¹ ซึ่งช่วงอายุดังกล่าวก็เป็นช่วงอายุของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ดังที่ ลูเอลลา โคล (Luella Cole) นักจิตวิทยาชาวอเมริกันได้แบ่งวัยรุ่นออกเป็น 3 ระยะคือ วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย โดยที่วัยรุ่นตอนต้นและวัยรุ่นตอนกลางจะมีอายุระหว่าง 13 - 19 ปี² ในวัยรุ่นนี้เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการอย่างสูง เป็นสภาพหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย ความคิด จิตใจ อารมณ์และสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมมีผลกระทบต่อกระเทือนและก่อปัญหาให้กับวัยรุ่นบ้างไม่มากก็น้อย³ การที่วัยรุ่นซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีพฤติกรรมหรือความประพฤติที่แตกต่างกันออกไป เนื่องจากอิทธิพลของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเริ่มจากบ้าน ดังที่ สุัทตรา สุภาพ ได้กล่าวถึงบ้านว่าเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญต่อจิตใจเด็ก เพราะเป็นสถานแห่งแรกที่ได้ฝึกอบรมเด็ก โดยทั่วไปอุปนิสัย ทัศนคติ และความประพฤติของเด็กมักเป็นผลที่บ้านถ่ายทอดให้ โดยเฉพาะสภาพความเป็นอยู่ของบ้าน มีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของเด็กมาก⁴ ครอบครัวจึงมีบทบาทสำคัญที่สุดในการปลูกฝังทั้งลักษณะที่ดีและไม่ดีให้แก่เด็ก มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการกล่อม เกลาปลูกฝังขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมและค่านิยมให้แก่เด็ก⁵

โรงเรียนก็เป็นสถานที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าบ้านเท่าไรนัก ในอันที่จะต้องรับผิดชอบอนาคตของเยาวชนของชาติ⁶ ในโรงเรียน ครู และกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเรียนรู้และ

¹ สุรางค์ จันทน์เอม, จิตวิทยาพัฒนาการ, หน้า 45.

² เรื่องเดียวกัน

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 68.

⁴ สุัทตรา สุภาพ, ปัญหาสังคมไทย, หน้า 28.

⁵ เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์, คู่มือการฝึกอบรมภาคสังคมจิตวิทยาว่าด้วยหมวดวิชาความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.), หน้า 53.

⁶ สุชา จันทน์เอม, จิตวิทยาเด็กเกเร, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2527), หน้า 145.

การขัดเกลาทางสังคม ครูเป็นตัวแทนทางสังคมที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการถ่ายทอดความรู้ ค่านิยม ทัศนคติ รวมทั้งเป็นตัวแทนของการเรียนรู้พฤติกรรมต่าง ๆ ในสังคม ครูจะสามารถควบคุมการกระทำทางสังคมของเด็กได้เพราะครูมีบทบาทในการเป็นผู้ให้แรงเสริม ให้คำชมเชย ให้ความสนใจ ให้การยอมรับ นอกจากนี้ครูยังมีอำนาจในการลงโทษและไม่ยอมรับการกระทำของเด็ก โดยเฉพาะในสังคมไทยครูจะมีอิทธิพลมาก เพราะประเพณีไทยสั่งสอนให้เด็กเคารพ เชื่อฟังผู้ใหญ่¹ แต่ในช่วงชีวิตที่มนุษย์กำลังเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว นั้น สังคมและสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อจิตใจของมนุษย์เป็นอย่างมาก ในอันที่จะเพาะนิสัย นิสัยบุคลิกภาพและทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว² ชีวิตของเด็กโดยเฉพาะวัยรุ่นกำลังเติบโตอยู่ในสังคม เพราะฉะนั้นอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทุกอย่างในสังคมจึงมีอำนาจเป็นแรงผลักดันให้เด็กประพฤติปฏิบัติมากที่สุด มีคนกล่าวว่าการศึกษาที่เด็กวัยรุ่นเปลี่ยนแปลงไปและบางคนกำลังเป็นปัญหาหนักใจขณะนี้ ก็เพราะการได้เห็นตัวอย่างที่ดีและไม่ดีจากภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ การกระทำของคนใหญ่ ระเบียบวัฒนธรรมต่างชาติที่แทรกแซงเข้ามาในปัจจุบัน ฯลฯ³ สิ่งสำคัญ ๆ ในการสร้างเสริมค่านิยมซึ่งเป็นสิ่งที่มีอำนาจมากในปัจจุบัน คือ สื่อมวลชน⁴ บทบาทของสื่อมวลชนปรากฏออกมาในรูปแบบต่าง ๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นทางวิทยุ โทรทัศน์ สิ่งตีพิมพ์ ซึ่งทั้งสามสถาบันนี้เป็นสถาบันที่ทรงอิทธิพลที่สุดที่มีต่อเด็ก อย่างไรก็ตาม โทรทัศน์ก็นับว่าเป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลยิ่งในปัจจุบัน เพราะมีภาพปรากฏให้เห็น เป็นการสื่อสารที่ชัดเจนที่สุด และเข้าถึงประชาชนที่สุด โดยเสนอทั้งด้านข่าวสารอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมและตัวเด็ก เสนอภาพยนตร์เพื่อการบันเทิง และสารคดีเสนอภาคความรู้ในรูปแบบการอภิปรายทาง

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

¹ ชนิดา รัชพลเมือง, สังคมวิทยาการศึกษา, หน้า 113.

² เพ็ญแข ประจันปัจฉนิก, จรรยา สุวรรณทัต และดวงเดือน หันตมนาวิน, พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 1 พื้นฐานความเข้าใจทางจิตวิทยา (กรุงเทพมหานคร: แพรวพิทยา, 2521), หน้า 23.

³ สุโท เจริญสุข, จิตวิทยาการศึกษา (กรุงเทพฯ: แพรวพิทยา, 2515), หน้า 224.

⁴ บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล., "การอบรมศึกษาค่านิยมที่พึงประสงค์," เอกลักษณ์ไทย 1 (มกราคม 2520): 47.

วิชาการและโฆษณาสินค้า¹ กล่าวได้ว่าการฝึกอบรมให้คนมีค่านิยมที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ก็ตาม จะหวังพึ่งโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ไม่ได้ สถานที่ที่อบรมค่านิยมคือ ทุกแห่งหน ในบ้าน โรงเรียน ในการเล่นกับเพื่อน ในงานเลี้ยงงานการกุศล งานศงงานมงคล ในเวลาที่คนหาความบันเทิงและเวลาที่พักผ่อนอยู่คนเดียว สรุปลงก็อยู่ในสิ่งแวดล้อมทั่วไป²

อย่างไรก็ตาม บิดา มารดา ผู้ปกครอง ยังคงคาดหวังให้ครูมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝัง และอบรมสั่งสอนนักเรียน ซึ่งครูจะต้องประหฤติดนให้เป็นแบบอย่างที่ดี โดยปฏิบัติตนตามที่สอนนักเรียน ดังที่ ควงเคือน พันธมนาวิน ได้กล่าวว่า การที่ครูทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก ยังช่วยให้การอบรมสั่งสอนของครูและที่ครูอื่น ๆ อบรมสั่งสอนเด็กเอาไว้ เกิดผลดียิ่งขึ้นมีประสิทธิภาพสูง เพราะเมื่อครูทำตนดีตามที่ตนสั่งสอนเด็ก เด็กก็จะทำตามครูด้วย ทำให้การอบรมสั่งสอนได้ผลดี แต่ถ้าครูทำตรงข้ามกับที่ครูสอนเด็ก เด็กจะปฏิบัติตามการกระทำของครู และท่องบ่นตามที่ครูใช้วาจาสั่งสอน แต่ไม่ทำตามวาจาสั่งสอนของครู³ ครูทุกคนต้องร่วมมือกันมีใจปลอ่ยให้เป็นหน้าที่ของครูแนะแนวหรือครูที่สอนวิชาศีลธรรมเท่านั้น ครูที่สอนวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ก็สามารถปลูกฝังค่านิยมได้เพียงแต่มีความสำนึกอยู่เสมอว่าเรากำลังทำหน้าที่สอนคนมีใจสอนหนังสือ⁴ และการบรรจุการสอนค่านิยมในหลักสูตร ไม่ควรแยกออกเป็นรายวิชาต่างหาก แต่ควรผสมผสานอยู่ในทุกรายวิชา การสอนให้นักเรียนมีพัฒนาการในค่านิยมควรดำเนินติดต่อกันไปตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้เพื่อคุณประโยชน์ใน

¹บุญกร่าง เกิดศุลา, "บทบาทของสื่อมวลชนกับการพัฒนาเด็ก," ใน อนาคตของชาติ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สวนหนังสือ, 2523), หน้า 41-42.

²บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, มล., "การอบรมศึกษาค่านิยมที่พึงประสงค์," : 40.

³ควงเคือน พันธมนาวิน, "การเสริมสร้างจริยธรรมแก่นักเรียน : ภาระหน้าที่ของครูทุกฝ่ายในโรงเรียน," ใน แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของเยาวชน เอกสารการประชุมปฏิบัติการเกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษา ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2527), หน้า 112-113.

⁴เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์, คู่มือการฝึกอบรมภาคสังคมจิตวิทยาด้วยทฤษฎีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม, หน้า 56.

การติดตามผลและประเมินผลพัฒนาการของนักเรียนได้¹ เนื่องจากนักเรียนมีเวลาอยู่ที่โรงเรียน ในช่วงของการเรียนในแต่ละวันเท่านั้น ส่วนเวลาที่เหลือนักเรียนต้องอยู่กับครอบครัวและเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในสังคม ดังนั้นควรมีการร่วมมือจากหลายฝ่าย ดังเช่นที่ สุโท เจริญสุข² กล่าวไว้คือ บ้านบิดามารดา ผู้ปกครองของเด็กมีส่วนร่วมรับผิดชอบที่บ้าน โรงเรียน ครูอำนวยความสะดวกแนะนำทางโรงเรียน รัฐบาล องค์กร และประชาชนทั่วไปร่วมส่งเสริมใน ชุมชน และตัวเด็กก็ให้ความร่วมมือกับผู้ใหญ่

ส่วนที่ 2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

จากการศึกษาค้นคว้าผู้วิจัยไม่พบงานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทของครูในการ ปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ แก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโดยตรง งานวิจัยส่วนใหญ่ที่ พบจะศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็น ความคิดรวบยอดและการรับรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมและ ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ของนักเรียนระดับต่าง ๆ ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทของครู จะเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของครูในด้านต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมและ เสนอไว้ดังนี้

ตอนที่ 1 งานวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็น ความคิดรวบยอด และการรับรู้ ของนักเรียนเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมและค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ นาดยา ภัทรแสงไทย, "ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับบทบาทของค่านิยมในการศึกษา,"

² สุโท เจริญสุข, จิตวิทยาการศึกษา, หน้า 236.

พ.ศ. 2522 วิระวรรณ อามระดิษ¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรุงเทพมหานคร ในเรื่องความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ความอดทน ความยุติธรรม ความฉลาดหา การประหยัดและออมทรัพย์ และการเคารพอาวุโส และศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนกับองค์ประกอบต่าง ๆ คือ ฐานะทางเศรษฐกิจ พื้นฐานการศึกษา ลักษณะอาชีพที่อยู่อาศัย และการเลี้ยงดูอบรมของบิดามารดา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 445 คน ได้จากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายจากโรงเรียนมัธยมศึกษา 3 ประเภทในกรุงเทพมหานคร คือ โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนสาธิต จำนวน 6 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนชายและหญิงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรม 10 ประการอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ คือมีความเห็นด้วยมากที่สุด ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมระหว่างนักเรียนชายและหญิงในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนสาธิต พบว่านักเรียนชายและหญิงมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน และพบว่านักเรียนที่มีบิดามารดามีฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา อาชีพ ที่อยู่อาศัยและลักษณะการอบรมเลี้ยงดูบุตรแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

¹วิระวรรณ อามระดิษ, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาคศึกษามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้าทศคัยย่อ.

พ.ศ. 2524 ชฎาพร พัชรชัย¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ในเรื่อง การรักความอิสระ ความรับผิดชอบ ระเบียบวินัย การเคารพพระบออาวโส การถือพรคคือพวก การตรงต่อเวลา การประหยัดมัธยัสถ์ การนิยมไทย การบำเพ็ญประโยชน์ และการพึ่งตนเอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยสุ่มอย่างง่ายจากโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร 8 โรงเรียน เป็นโรงเรียนรัฐบาล 4 โรงเรียน โรงเรียนราษฎร์ 4 โรงเรียน จำนวน 800 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่ามีค่าตอบ 5 ระดับ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคม 10 ประการ อยู่ในเกณฑ์เห็นด้วย

พ.ศ. 2526 กษิมา วิริยะ² ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานเรื่อง การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียรและความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตการศึกษา 8" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานเรื่อง การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตการศึกษา 8 และศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน ได้แก่ เพศของนักเรียน สภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ปกครองนักเรียน กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2525 ในเขตการศึกษา 8 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน จำนวน 45 สถานการณ์

¹ชฎาพร พัชรชัย, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้าทศดัยอ.

²กษิมา วิริยะ, "การศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานเรื่อง การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียรและความรับผิดชอบ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตการศึกษา 8" (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศึกษาศาสตร์การสอน) สาขาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2526), หน้าเนื้อความย่อวิทยานิพนธ์.

แต่ละสถานการณ์มีตัวเลือกตามระดับความคิดรวบยอด 5 ระดับ และตัวเลือกปลายเปิด ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตการศึกษา 8 มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่อง การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และความรับผิดชอบ อยู่ในระดับที่ 4 และที่ 5 ซึ่งเป็นระดับที่พึงประสงค์ แต่มีบางความคิดรวบยอดที่อยู่ในระดับไม่พึงประสงค์ ได้แก่ การใช้ความรู้ความสามารถของตนเองในด้านการศึกษา การทำงานโดยไม่เลือกงานและไม่ดูถูกงานที่สุจริต การตรงต่อเวลาในการนัดหมาย และการยอมรับผิดในผลการกระทำของตนในงานที่ได้รับมอบหมาย นักเรียนชายและหญิงมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่อง การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนหญิงมีความคิดรวบยอดมากกว่านักเรียนที่ผู้ปกครองมีสภาพ เศรษฐกิจสังคมแตกต่างกัน มีความคิดรวบยอดไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนชาย นักเรียนหญิง และสภาพ เศรษฐกิจสังคมของผู้ปกครอง ไม่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันต่อความคิดรวบยอด

พ.ศ. 2526 ปิ่นสุวรรณ เติสยานนท์¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่องการประหยัดและออม การมีระเบียบวินัยและการเคารพกฎหมาย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่องการประหยัดและออม การมีระเบียบวินัยและการเคารพกฎหมายของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร และศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน คือ เพศและสภาพเศรษฐกิจสังคม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2525 สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยการสุ่มตัวอย่างจาก 12 โรงเรียน จำนวน 480 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่องการประหยัดและออม การมีระเบียบวินัยและการเคารพกฎหมาย จำนวน 45 สถานการณ์ แต่ละสถานการณ์เป็นแบบทดสอบมีคำตอบ

¹ปิ่นสุวรรณ เติสยานนท์, "การศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่องการประหยัดและออม การมีระเบียบวินัยและการเคารพกฎหมายของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศึกษาศาสตร์-การสอน) สาขา การสอนสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2526), หน้าเนื้อความย่อ วิทยานิพนธ์.

ให้เลือก 5 ตัวเลือกและมีปลายเปิด ผลการวิจัยพบว่า ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่องการประหยัดและออม การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมายของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับที่ 4 และ 5 ซึ่งเป็นระดับที่พึงประสงค์ นักเรียนหญิงมีระดับความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่องการประหยัดและออมสูงกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นักเรียนหญิงและนักเรียนชายมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่องการมีระเบียบวินัยและการเคารพกฎหมายไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นักเรียนที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมต่างกัน มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่องการประหยัดและออม การมีระเบียบวินัยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศและสภาพเศรษฐกิจสังคมของนักเรียนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

พ.ศ. 2526 บุญศักดิ์ แววกศักดิ์¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การรับรู้เกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานของนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานของนักศึกษาในวิทยาลัย เทคโนโลยีและอาชีวศึกษา และเปรียบเทียบการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานของนักศึกษา ระหว่างนักศึกษาชายกับนักศึกษาหญิง และนักศึกษาในกรุงเทพมหานครกับนักศึกษาในต่างจังหวัด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา ปีการศึกษา 2526 จำนวน 400 คน โดยวิธีสุ่มแบบแบ่งเป็นพวกหรือชั้น (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา มีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานอยู่ในเกณฑ์ที่มีค่าเฉลี่ยของศักยภาพพฤติกรรมหรือโอกาสที่จะปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานมากกว่าที่จะไม่ปฏิบัติตามคือตั้งแต่ 6.73 ถึง 7.98 จากจำนวนเต็ม 100 นักศึกษาชายและหญิงมีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานไม่แตกต่างกันหมดทุกด้าน เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ในด้านการประหยัดและออม และที่ระดับ .20 ในด้านการปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา นักศึกษาในกรุงเทพมหานครและ

¹บุญศักดิ์ แววกศักดิ์, "การรับรู้เกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานของนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้าที่คดีย่อ.

ต่างจังหวัดมีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานไม่แตกต่างกันหมดทุกด้าน เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ในด้านการพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียรและมีความรับผิดชอบ และที่ระดับ .20 ในด้านการประหยัดและออม ด้านการมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย

พ.ศ. 2526 อัจฉรา ถนัดหัตถกรรม¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การรับรู้เกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานของนักเรียนทหารตำรวจ" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานของนักเรียนทหารตำรวจ ในระหว่างสถาบันการศึกษา ทั้งสี่เหล่า และเปรียบเทียบกันในระหว่างนักเรียนชั้นปีแรกกับปีสุดท้าย และเปรียบเทียบการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานระหว่างนักเรียนทหารตำรวจที่เป็นบุตรทหาร-ตำรวจ กับนักเรียนทหารตำรวจที่เป็นบุตรพลเรือน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนนายร้อย จปร. นักเรียนนายเรือ นักเรียนนายเรืออากาศ และนักเรียนนายร้อยตำรวจ จำนวน 327 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2526 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจที่สร้างขึ้นโดยใช้แนวทางปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานแต่ละประการของนักเรียนทหารตำรวจทั้งสี่เหล่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นักเรียนทหารตำรวจทั้งสี่เหล่ามีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานทั้ง 6 ประการ ถ้ามีโอกาสที่จะได้กระทำ นักเรียนทหารตำรวจทั้งสี่เหล่ามีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน เมื่อแรก เข้าศึกษา เช่นเดียวกับตอนที่ใกล้จบการศึกษา การเป็นบุตรทหารตำรวจและการเป็นบุตรพลเรือนนั้น ไม่มีผลต่อการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานของนักเรียนทหารตำรวจทั้งสี่เหล่า

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ อัจฉรา ถนัดหัตถกรรม, "การรับรู้เกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานของนักเรียนทหารตำรวจ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526).
หน้าบทคัดย่อ.

ตอนที่ 2 งานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบที่มีผลต่อบทบาทของครูในการปลูกฝัง
ค่านิยมพื้นฐาน 6 ประการ

พ.ศ. 2525 สมคิด สกุลสถาปัตย์¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ผลของการ
เสริมแรงสองแบบที่มีต่อการฝึกการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น"
เพื่อศึกษาผลของการเสริมแรงสองแบบที่มีต่อการฝึกแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
และศึกษาความแตกต่างของความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนอันเนื่องมาจากการฝึกแก้
ปัญหาโดยให้การเสริมแรงทางสังคม (วาจา ท่าทาง) ให้การเสริมแรงที่เป็นเบี่ยงรรณหรือ
สิ่งของ และไม่ให้การเสริมแรง ความแตกต่างของความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชาย
และนักเรียนหญิง ภายใต้เงื่อนไขการเสริมแรงแต่ละแบบ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3) จำนวน 90 คน จากโรงเรียนสหศึกษา สังกัด
กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2522 3 โรงเรียน
ผู้รับการทดลองทั้งหมดได้รับคัดเลือกโดยอาศัยคะแนนการทดสอบครั้งแรก เป็นเกณฑ์ และแบ่งเป็น
3 กลุ่ม (เงื่อนไข) ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ฝึกโดยได้รับการเสริมแรงทางสังคม กลุ่มที่ 2 ฝึกโดย
ได้รับการเสริมแรงเป็นเบี่ยงรรณหรือสิ่งของ และกลุ่มที่ 3 ฝึกเพียงอย่างเดียว ไม่ได้รับการ
เสริมแรง มีการฝึกแก้ปัญหาทุกวันวันละ 2 ชั่วโมงเป็นเวลา 8 สัปดาห์ติดต่อกัน ผลการวิจัย
ปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับการเสริมแรงทางสังคมและที่ได้รับการเสริมแรงเป็นเบี่ยงรรณ
หรือสิ่งของระหว่างการฝึกแก้ปัญหามีความสามารถในการแก้ปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือนักเรียนกลุ่มที่ 1 มีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียน
กลุ่มที่ 2 นักเรียนที่ได้รับการเสริมแรงทางสังคมและที่ไม่ได้รับการเสริมแรงระหว่างการฝึก
แก้ปัญหา มีความสามารถในการแก้ปัญหาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
กล่าวคือนักเรียนกลุ่มที่ 1 มีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ 3 นักเรียน
ที่ได้รับการเสริมแรงเป็นเบี่ยงรรณหรือสิ่งของและที่ไม่ได้รับการเสริมแรงระหว่างการฝึก

¹สมคิด สกุลสถาปัตย์, "ผลของการเสริมแรงสองแบบที่มีต่อการฝึกการแก้ปัญหาของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้าทศด้อย.

แก้ปัญหามีความสามารถในการแก้ปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือนักเรียนหญิงมีความสามารถในการแก้ปัญหาเมื่อได้รับการเสริมแรงทั้ง 2 แบบสูงกว่านักเรียนชาย นักเรียนชายและนักเรียนหญิงที่ไม่ได้รับการเสริมแรงระหว่างการฝึกแก้ปัญหาที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พ.ศ. 2525 จินตนา อินทรไทย¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ม.3) 300 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 6 โรงเรียน แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 100 คน ตามสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวซึ่งนำข้อมูลมาพิจารณาแบ่งกลุ่มตัวอย่างและแบบสอบถามแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่าเกี่ยวกับความรู้สึก ความคิดเห็น รวมถึงลักษณะนิสัยที่ผู้ตอบมักกระทำเป็นกิจวัตร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันจะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลางมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงสุด รองลงมาได้แก่นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมระดับสูง และนักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมระดับต่ำมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำที่สุด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹จินตนา อินทรไทย, "ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 47-49.

นอกจากนี้ผู้บริหารและอาจารย์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะทางการบริหาร ที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ทั้ง 3 ด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

พ.ศ. 2526 บำรุง สุขพรรณ¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทของ สื่อมวลชนในการเผยแพร่และปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ต่อเยาวชนไทย" โดยมีวัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาถึงประสิทธิผลการรับข่าวสารด้านวัฒนธรรมของเยาวชนจากสื่อมวลชนซึ่งได้รับการเผยแพร่ทางความคิด ทศนคดี พื้นฟูจิตใจและวัฒนธรรมสาขาต่าง ๆ
- 2) ศึกษาถึงศักยภาพของสื่อมวลชนที่มีต่อการพัฒนาระบบความคิด ทศนคดี ทศนคดี ค่านิยม และพฤติกรรมของเยาวชนไทย ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเน้นหน้าที่และประสิทธิผลการเผยแพร่ฟื้นฟูและส่งเสริม
- 3) รวบรวมและแสวงหาแนวความคิดรวบยอด และแนวทางเกี่ยวกับการเผยแพร่ส่งเสริมฟื้นฟูวัฒนธรรม "การปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ต่อเยาวชน" เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของเยาวชนและวัฒนธรรมไทยของสังคมไทย เพื่อให้ประกอบในการกำหนดนโยบาย แผนงานและยุทธวิธีการ เผยแพร่วัฒนธรรมไทยโดยใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) จำนวน 1,000 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลาง 104 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม แบบเลือกตอบ

ผลการวิจัย พบว่า

1. นักเรียนได้รับข่าวสารเกี่ยวกับค่านิยมและคุณธรรมจากสื่อมวลชนประเภทวิทยุและโทรทัศน์มากที่สุด ได้รับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ และสิ่งพิมพ์น้อย
2. ค่านิยมพื้นฐานและคุณธรรม นักเรียนนำไปใช้มากที่สุดคือการแสดงความรักชาติ และเทิดทูนศาสนาและพระมหากษัตริย์ รองลงมาคือค่านิยมเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง การขยันหมั่นเพียรและมีความรับผิดชอบ การประหยัดและการออม การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย และการปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา

¹ บำรุง สุขพรรณ, บทบาทของสื่อมวลชนในการเผยแพร่และปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ต่อเยาวชนไทย (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2526), หน้า บทคัดย่อ, 6-7.

3. นักเรียนจะจัดกิจกรรมและนิทรรศการ เพื่อเผยแพร่คุณธรรมและค่านิยมพื้นฐานในโรงเรียนอย่างน้อยปีละ 6 ครั้ง ทั้งในโอกาสวันสำคัญของทางราชการและวันสำคัญทางศาสนา ส่วนการเผยแพร่ความรู้ นั้น ส่วนใหญ่นักเรียนจะเผยแพร่แก่เพื่อน ๆ ในโรงเรียน และญาติในครอบครัว

4. ความถี่ในการรับข่าวสารด้านค่านิยมและคุณธรรมส่วนใหญ่นักเรียนได้รับข่าวสารทุกวันจากวิทยุและโทรทัศน์ ส่วนเนื้อหาของสื่อมวลชนนี้นักเรียนขอให้เพิ่มเนื้อหาในหนังสือพิมพ์และภาพยนตร์ให้มากขึ้น เพราะปัจจุบันมีน้อยหรือไม่มีเลย สำหรับวิธีการเผยแพร่นั้น นักเรียนขอให้ใช้รูปแบบในการเผยแพร่คุณธรรมให้ใช้ความรู้สึบบันเทิงมากที่สุด ใช้ประเภทเพลงลูกทุ่ง และใช้รายการแสดงประกอบ

5. นักเรียนขอให้รัฐบาลกำหนดนโยบายการใช้สื่อมวลชนที่แน่นอนและมากขึ้น ให้มีการรณรงค์โดยต่อเนื่อง ใช้ข้อความและภาษาง่าย ๆ แทรกภาคีคำสอนไว้ในภาพยนตร์ การ์ตูนและภาพยนตร์บันเทิง และให้มีการประกาศสุภาษิต คำขวัญเกี่ยวกับค่านิยมทางสถานีวิทย์ และโทรทัศน์ทุกแห่ง เป็นประจำทุกชั่วโมงในช่วงที่เปลี่ยนรายการด้วย

พ.ศ. 2527 เฉลิมชัย รัตนกรี¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในการส่งเสริมการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานของรัฐบาล ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารและครูในเขตการศึกษา 12" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในการส่งเสริมการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานของรัฐบาล 5 ประการ ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหาร และครู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนในวิชาต่าง ๆ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในการส่งเสริมการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานของรัฐบาล 5 ประการ ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาและผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในเกณฑ์

¹ เฉลิมชัย รัตนกรี, "บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในการส่งเสริมการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานของรัฐบาล ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารและครูในเขตการศึกษา 12" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, 2527), หน้า 56-58.

ปฏิบัติสูง ส่วนบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานของรัฐบาล 5 ประการ ตามทัศนะครูอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ส่วนบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในการส่งเสริมการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานของรัฐบาล 5 ประการ ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนกับผู้ช่วยผู้บริหาร และผู้บริหารโรงเรียนกับครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 3 งานวิจัยเกี่ยวกับลักษณะและบทบาทของครูในการปลูกฝังค่านิยม

พ.ศ. 2519 สุวรรณ เนคยากร¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของนักเรียนและผู้ปกครอง เกี่ยวกับขอบ เขตหน้าที่และลักษณะที่พึงปรารถนาของครูในระดับมัธยมศึกษา" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนและผู้ปกครอง เกี่ยวกับขอบ เขตหน้าที่และบุคลิกลักษณะที่พึงปรารถนาของครูในระดับมัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นถึงตอนปลายของโรงเรียน 10 โรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 230 คน และผู้ปกครองของนักเรียนทั้ง 230 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบธรรมดา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า โดยครอบคลุมเนื้อหา 4 หมวด คือ หมวดความรู้ของครู ทักษะในการสอน ลักษณะที่พึงปรารถนา หน้าที่และงาน และแบบคำถามปลายเปิด ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนและผู้ปกครองมีความเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับเนื้อหาใน 4 หมวด ดังนี้ หมวดความรู้ของครู ความรู้ที่ครูควรรู้ คือ ความรู้ด้านภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา หลักสูตรวิธีสอน หลักการวัดและประเมินผล หลักจิตวิทยาและแนะแนว ฯ หมวดทักษะในการสอน ครูควรใช้การสอนแบบยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ความสามารถในการใช้ภาษาสื่อความหมาย และการควบคุมชั้นเรียนได้ หมวดลักษณะที่พึงปรารถนา ครูควรมีหน้าตาเรียบร้อย แต่งกายสุภาพและพูดจาสุภาพ รู้จักควบคุมอารมณ์ เสียงดังชัดเจน หมวดหน้าที่และงาน ครูควรมีศรัทธาในการสอน การอบรมนักเรียนและตรวจสอบดูทำงานของนักเรียน นอกจากนี้ นักเรียนและผู้ปกครองมีความเห็นขัดแย้งอย่างเด่นชัดที่สุด คือผู้ปกครองเห็นว่าจำเป็นมากที่สุด ที่ครูควรมีความรู้ในเรื่องวรรณคดีไทยและหลักธรรมที่ควรปฏิบัติ แต่ นักเรียนกลับเห็นว่าวิชาเหล่านี้ไม่มีความสำคัญมากนัก ปัญหาจากตัวครูที่นักเรียนและผู้ปกครอง

¹ สุวรรณ เนคยากร, "ความคิดเห็นของนักเรียนและผู้ปกครอง เกี่ยวกับขอบ เขตหน้าที่และลักษณะที่พึงปรารถนาของครูในระดับมัธยมศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้าบทคัดย่อ.

ประสบมากที่สุดคือ ในด้านการสอน ด้านการควบคุมอารมณ์ ด้านการแต่งกาย และด้านการวางตัว ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับลักษณะครูที่ดี คือครูเป็นผู้มีความยุติธรรม ตั้งใจสอนและยอมรับฟังความคิดเห็น ของนักเรียน

พ.ศ. 2522 อرنันท์ บุญประสิทธิ์¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูและผู้ปกครอง เกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูและผู้ปกครอง เกี่ยวกับลักษณะ พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูกับผู้ปกครอง เกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านต่าง ๆ ของนักเรียนมัธยมศึกษา และหาข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมแก่นักเรียน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูที่สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย สังกัดโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และ โรงเรียนสาธิต ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 250 คน และผู้ปกครองของนักเรียนมัธยมศึกษา ตอนต้นและตอนปลายจากโรงเรียนทั้ง 3 ประเภท จำนวน 250 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบ สอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่าและแบบปลายเปิด ผลการวิจัยพบว่า ครูและผู้ปกครองมี ความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า วิธีการปลูกฝังพฤติกรรมที่ดีย่างที่สำคัญที่สุดได้แก่ การที่ผู้ใหญ่ต้อง ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี วิธีการปลูกฝังพฤติกรรมที่มีความสำคัญรองลงมาได้แก่ การที่ผู้ปกครอง และครูต้องให้ความร่วมมือกัน

พ.ศ. 2523 จอมใจ หิรัญทรัพย์² ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคาดหวัง ของผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์และนักเรียนที่มีต่อครูสังคมศึกษา" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

¹ อرنันท์ บุญประสิทธิ์, "ความคิดเห็นของครูและผู้ปกครอง เกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึง ประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 88-96.

² จอมใจ หิรัญทรัพย์, "ความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ และ นักเรียนที่มีต่อครูสังคมศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้าบทคัดย่อ.

ศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทการปฏิบัติตามบทบาท และบุคลิกลักษณะของครูสังคัมศึกษา ตามความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนและศึกษานิเทศก์กับในสภาพที่เป็นจริง เปรียบเทียบ ความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนกับความคาดหวังของศึกษานิเทศก์ที่มีต่อบทบาท การปฏิบัติตาม บทบาทและบุคลิกลักษณะของครูสังคัมศึกษา และศึกษาความคาดหวังของนักเรียนที่มีต่อบทบาท การปฏิบัติตามบทบาทและบุคลิกลักษณะของครูสังคัมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน 175 คน ศึกษานิเทศก์ 30 คน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษา 675 คน โดยกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นจากโรงเรียนและหน่วยศึกษานิเทศก์ในกรุงเทพมหานครและเขต การศึกษา 12 เขตเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ แบบมาตราส่วนประเมินค่า และแบบปลายเปิด ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการปฏิบัติตามบทบาท และบุคลิกลักษณะของครูสังคัมศึกษา ตามความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนและศึกษานิเทศก์กับในสภาพที่เป็นจริง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนกับความคาดหวังของศึกษานิเทศก์ที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติตามบทบาท และบุคลิกลักษณะของครูสังคัมศึกษา ไม่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 บทบาท การปฏิบัติตามบทบาท และบุคลิกลักษณะของครูสังคัมศึกษาที่นักเรียนคาดหวังว่าจำเป็นสำหรับครูสังคัมศึกษามากที่สุด ได้แก่ การมีความรู้ใน เนื้อหาวิชาที่สอนอย่างลึกซึ้ง ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความเชื่อมั่นและ เห็นคุณค่าของวิชาชีพครูสอนสังคัมศึกษา

พ.ศ. 2524 มารศรี รัตนกันทา² ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของตนในการพัฒนาชุมชน" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาระดับมัธยมศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของตนในการพัฒนาชุมชนในค่าน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹มารศรี รัตนกันทา, "ความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของตนในการพัฒนาชุมชน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 91-96.

ต่าง ๆ ได้แก่ ทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษาและทางด้านการเมือง บทบาทในการปลูกฝังค่านิยมของชุมชนให้กับนักเรียน ได้แก่ ค่านิยมทางด้านศีลธรรมจรรยา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเสียสละ การบำเพ็ญประโยชน์ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนทั่ว ๆ ไปของไทย และวิธีการแก้ไขปัญหาของชุมชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูสังคมศึกษาทุกคน จำนวน 285 คน ในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง 24 โรงเรียน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นจากโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 8 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ แบบมาตราส่วนประเมินค่าและแบบปลายเปิด ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนาชุมชนทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษาและการเมือง ได้แก่ การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย การเผยแพร่ความรู้ด้วยการเขียน การพูด การเป็นสื่อกลางในการให้ข่าวสารของรัฐบาลแก่นักเรียนและประชาชน การกระตุ้นให้นักเรียนและประชาชนรู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี การร่วมมือกับผู้ประกอบการสอนให้นักเรียนรู้จักการใช้จ่ายอย่างประหยัด การปลูกฝังให้นักเรียนเป็นคนมีคุณธรรม มีความรับผิดชอบในหน้าที่ เพื่อเตรียมนักเรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน และที่มึความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การเป็นผู้นำนักเรียนออกไปช่วยเหลือชุมชนในบางโอกาส การมีส่วนร่วมในการรักษาความปลอดภัยของชุมชน สำหรับบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมของชุมชนแก่นักเรียน ครูสังคมศึกษาเห็นว่าอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ค่านิยมด้านการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบด้วยความเสียสละ ความขยัน อดทน ประหยัด การรู้จักพัฒนาตนเอง เช่น ไม่หาความรู้อยู่เสมอ มีวินัยในตนเอง ประกอบอาชีพสุจริต การรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ไม่มีวุ่นวายในแหล่งอบายมุขต่าง ๆ การปฏิบัติตามและเคารพกฎหมาย การเทิดทูนและดำรงไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น การยึดมั่นและปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ การช่วยเหลือรัฐบาลในการสอดส่องผู้ละเมิดกฎหมาย สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนทั่ว ๆ ไป ของไทยที่ครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ปัญหาการรับอารยธรรมตะวันตกมากเกินไป ปัญหาเรื่องค่านิยมที่ผิด ๆ ปัญหาการขาดความสำนึกและรับผิดชอบต่อที่ดีของสื่อมวลชน ปัญหาการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐบาลการประสานงานที่ดี

พ.ศ. 2526 มานิตย์ แก้วปู้¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครู
 สังกศศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคศึกษา ในการพัฒนานักเรียนระดับ
 มัธยมศึกษาในด้านความมีวินัยในตนเอง" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิด
 เห็นของครูสังคศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคศึกษา ในการพัฒนา
 นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในด้านความมีวินัยในตนเอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมี 2 กลุ่ม
 คือ ครูสังคศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน โดยวิธีสุ่มแบ่งชั้นจากเขตการศึกษา 1 จำนวน 5 จังหวัด
 จังหวัดละ 8 โรงเรียน โรงเรียนละ 5 คน จำนวน 200 คน ผู้บริหารโรงเรียนละ 5 คน จำนวน
 200 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของครูสังคศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเป็น
 แบบมาตราส่วนประเมินค่าของลิเคอร์ท และข้อเสนอแนะของครูสังคศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน
 เป็นแบบปลายเปิด ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูสังคศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับ
 บทบาทของครูสังคศึกษาในการพัฒนานักเรียนระดับมัธยมศึกษาในด้านความมีวินัยในตนเอง ไม่
 แตกต่างกันและโดยเฉลี่ยทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน บทบาทด้านการสอน
 ได้แก่ ด้านมีความรับผิดชอบต่อนตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นผู้มีเหตุผล มีความซื่อสัตย์
 สุจริตและยุติธรรม มีความอดทน มานะพยายาม มีความกล้าหาญ เป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี วางตัว
 เหมาะสมตามวาระและโอกาส รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพและยอมรับกฎเกณฑ์ของสังค
 ให้ความร่วมมือกับส่วนรวม บทบาทนอกเหนือการสอน ได้แก่ ด้านกิจกรรม ด้านความร่วมมือ
 กับฝ่ายต่าง ๆ ด้านบุคลิกภาพและการวางตัว และด้านการให้คำปรึกษาหารือ ซึ่งแนะแนวทาง

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹มานิตย์ แก้วปู้, "ความคิดเห็นของครูสังคศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับ
 บทบาทของครูสังคศึกษา ในการพัฒนานักเรียนระดับมัธยมศึกษาในด้านความมีวินัยในตนเอง"
 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 2526), หน้า 97-98.

งานวิจัยในต่างประเทศ

ในการวิจัยครั้งนี้มีงานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องและนำมาใช้ในการศึกษาเพียง 1 เรื่อง คือ ค.ศ. 1978 โรเบิร์ต ซี ไรส์ (Robert C. Rice)¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครองและนักเรียนที่มีต่อระเบียบวินัยในโรงเรียน" เพื่อศึกษาการรับรู้ของผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองของนักเรียนเกี่ยวกับระเบียบวินัยในโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ บุคคลดังกล่าวข้างต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจาก 4 ภาควิชาของสหรัฐอเมริกา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจ แบบเลือกตอบจากปัญหาที่กำหนดไว้ให้และแบบปลายเปิด ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครอง นักเรียน ครู และผู้บริหารได้แสดงความคิดเห็นต่อปัญหาทางระเบียบวินัยที่สำคัญที่สุด 5 อย่างในโรงเรียนรัฐบาลในชุมชนกำลังประสบอยู่โดยเรียงลำดับดังนี้คือ การขาดความสนใจของนักเรียน การใช้จ่ายเงินระเบียบวินัย หลักสูตรและการขาดความเอาใจใส่ของผู้ปกครอง นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าการขาดความสนใจของนักเรียน เป็นปัญหาสำคัญ กว่า 3 ใน 4 ของกลุ่มตัวอย่างจากภาคตะวันออกเฉียงใต้เห็นว่าการใช้เงินเป็นปัญหาสำคัญ กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในเรื่องระเบียบวินัยที่ยังไม่เข้มงวดพอ โดยที่ 7 ใน 10 ของครูมีความเห็นว่าระเบียบวินัยไม่ได้เป็นปัญหาสำคัญ ผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าเด็กขี้เกียจและเฉื่อยชา เป็นปัญหาร้ายแรงที่สุด แต่ผู้ปกครองเห็นว่านักเรียนที่สูบบุหรี่ ดินยา และดื่มเหล้า เป็นปัญหาร้ายแรง ผู้ตอบแบบสำรวจจำนวนมากมีความคิดเห็นว่าการขาดความสนใจของนักเรียน เป็นปัญหาร้ายแรงที่สุด และโรงเรียนควรจะสอนนักเรียนให้รู้จักคิด เป็นและสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง

¹Robert C. Rice, "A Comparison of Perceptions of School Discipline between Students, Parents, Teachers, and School Administrators," Dissertation Abstracts International 38 (January, 1978): 3862A-3863A.

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สรุปข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ โดยเสนอไว้ดังนี้

ตอนที่ 1 งานวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็น ความคิดรวบยอดและการรับรู้ของนักเรียน เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมและค่านิยมพื้นฐาน 6 ประการ ได้แก่ ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรม และค่านิยมทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษา ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่อง การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และความรับผิดชอบ การประหยัดและออม การมีระเบียบวินัยและการเคารพกฎหมาย ของนักเรียนมัธยมศึกษา การรับรู้เกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานของนักศึกษา ในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา และของนักเรียนทหารตำรวจ

สำหรับความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาเกี่ยวกับค่านิยม วิระวรรณ อามระคิษ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" พบว่า นักเรียนชายและหญิงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรม 10 ประการอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ คือ มีความเห็นด้วยมากที่สุด และจากงานวิจัยของ ชฎาพร พัชรชัยเรีเยร เรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร" พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคม 10 ประการอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วย โดยที่นักเรียนส่วนใหญ่จากงานวิจัย ทั้ง 2 เรื่อง ดังกล่าวข้างต้น มีความคิดเห็นตรงกันเกี่ยวกับค่านิยมเรื่อง ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การประหยัดและออมทรัพย์ อยู่ในเกณฑ์เห็นด้วย นอกจากนี้ข้อค้นพบของ กษิมคา วิริยะ ที่ศึกษา "ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่อง การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และความรับผิดชอบต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตการศึกษา 8" ซึ่งพบว่านักเรียนมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเอง อยู่ในระดับที่ 4 และที่ 5 ซึ่งเป็นระดับที่พึงประสงค์สอดคล้องกับการค้นพบของชฎาพร พัชรชัยเรีเยร และนักเรียนก็มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่องความรับผิดชอบต่ออยู่ในระดับที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับการค้นพบของ วิระวรรณ อามระคิษ และชฎาพร พัชรชัยเรีเยร จาก "การศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่องการประหยัดและออม การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมายของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร" โดยปิ่นสุวรรณ เตสยานนท์ พบว่า นักเรียนมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานเรื่องการประหยัดและออม การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย อยู่ใน

ระดับที่ 4 และ 5 ซึ่งเป็นระดับที่พึงประสงค์ ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิระวรรณ อามระดิษ และ ชฎาพร พัทธธีร

จากผลการวิจัยความคิดเห็นหรือความคิดรวบยอดของนักเรียนมัธยมศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมด้านต่าง ๆ พบว่า ค่านิยมที่นักเรียนมัศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยและที่มีความคิดรวบยอดอยู่ในระดับที่พึงประสงค์ ได้แก่ ค่านิยม เรื่องการมีความรับผิดชอบ การพึ่งตนเอง การมีระเบียบวินัย การประหยัดและออม ซึ่งแสดงว่านักเรียนมัศึกษามีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของค่านิยมดังกล่าว นอกจากนี้ บุญศักดิ์ แววกักดี ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การรับรู้เกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานของนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา" พบว่านักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา มีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ อยู่ในเกณฑ์ที่มีค่าเฉลี่ยของศักยภาพพฤติกรรมหรือโอกาสที่จะปฏิบัติตามมากกว่าที่จะไม่ปฏิบัติตาม ซึ่งตรงกับข้อค้นพบของ อัจฉรา ถนัดหัตถกรรม ที่ทำการวิจัยเรื่อง "การรับรู้เกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานของนักเรียนทหารตำรวจ ที่พบว่านักเรียนทหารตำรวจทั้งสี่เหล่ามีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานทั้ง 5 ประการ ถ้ามีโอกาสที่จะได้กระทำ

ตอนที่ 2 งานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบที่มีผลต่อบทบาทของครูในการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ได้แก่ การส่งเสริมแรงแบบต่าง ๆ แก่นักเรียน สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวนักเรียน ทักษะทางการบริหารที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในการส่งเสริมการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน และบทบาทของสื่อมวลชนในการเผยแพร่และปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์

ในการวิจัยครั้งนี้ได้เสนอองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนไว้ 2 เรื่อง คือ การเสริมแรงและสถานภาพทางเศรษฐกิจและครอบครัว ข้อค้นพบ เรื่องอิทธิพลของการเสริมแรงเป็นผลงานวิจัยของ สมคิด สกุลสถาปัตย์ ที่ได้ศึกษาเรื่อง "ผลของการเสริมแรงสองแบบที่มีต่อการฝึกการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" พบว่านักเรียนที่ได้รับการเสริมแรงทางสังคมด้วยวาจาและท่าทางมีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการเสริมแรงเป็นเบี้ยอรรถกรหรือสิ่งของและสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการเสริมแรงระหว่างการฝึกแก้ปัญหา ส่วนนักเรียนที่ได้รับการเสริมแรงเป็นเบี้ยอรรถกรมีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการเสริมแรงระหว่างการฝึก และในส่วนของสถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของครอบครัวนักเรียน ซึ่ง

จินตนา อินทรไทย ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคม ของครอบครัวและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร" ซึ่งได้ข้อค้นพบว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันจะมี แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิดเห็น รวมถึงลักษณะนิสัยที่ผู้ตอบมักกระทำ เป็น กิจวัตร โดยที่นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมระดับกลางมีแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์สูงสุด และนักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมระดับต่ำที่มี แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำที่สุด

สำหรับบทบาทของผู้บริหารที่จะมีส่วนส่งเสริมครูให้สามารถปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานแก่นักเรียน ได้เสนอไว้ในการวิจัยครั้งนี้ 2 เรื่อง เป็นเรื่องของทักษะทางการบริหารที่พึงประสงค์ และบทบาท ที่ผู้บริหารพยายามส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน ได้แก่งานวิจัย ของ สุนีย์ จิตรเนื่อง ที่ศึกษา "ความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับทักษะทางการบริหารที่พึงประสงค์ ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร " ได้พบว่า ผู้บริหารและอาจารย์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น เกี่ยวกับทักษะทางการบริหารที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ด้านคตินิยม ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านเทคนิคอยู่ในเกณฑ์ เห็นด้วย และมีความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยอย่างยิ่งเกี่ยวกับทักษะทั้ง 3 ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ ทักษะด้านคตินิยม ได้แก่ ผู้บริหารควรรู้จักการกำหนดคนโยมาย จุดประสงค์ของหน่วยงานที่แน่นอน ในการปฏิบัติงาน ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่ ผู้บริหารต้องสร้างบรรยากาศให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจในกลุ่มผู้ร่วมงานได้เป็นอย่างดีและแสดงความยินดี ยกย่อง ชมเชยผู้ได้บังคับบัญชาที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความจริงใจ และทักษะด้านเทคนิค ได้แก่ ผู้บริหารพูดหรือ เขียนคำสั่งชี้ให้ผู้ปฏิบัติตาม เข้าใจได้ถูกต้องและชัดเจน และเฉลิมชัย รัตนกรวิ ซึ่ง ทำการวิจัย เรื่อง "บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในการส่งเสริมการปฏิบัติตามค่านิยม พื้นฐานของรัฐบาลตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารและครูในเขตการศึกษา 12" ที่วิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในการส่งเสริมการปฏิบัติตามค่านิยมของ รัฐบาล 5 ประการ ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา และผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน อยู่ใน เกณฑ์ที่ปฏิบัติสูงและตามทัศนะของครูอยู่ใน เกณฑ์ปานกลาง

อย่างไรก็ตามสื่อมวลชนก็นับว่ามีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน ด้วย ซึ่งบำรุง สุขพรรณ ได้ศึกษาเรื่อง "บทบาทของสื่อมวลชนในการเผยแพร่และปลูกฝังค่านิยม

ที่พึงประสงค์ต่อเยาวชนไทย" ที่พบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับ ค่านิยมและคุณธรรมจากสื่อมวลชนประเภทวิทยุ และโทรทัศน์มากที่สุด และมีความถี่ในการรับข่าวสาร ด้านค่านิยมและคุณธรรมจากวิทยุและโทรทัศน์ทุกวัน ค่านิยมพื้นฐานและคุณธรรมที่นักเรียนนำไปใช้ มากที่สุด คือการแสดงความรักชาติ เทิดทูนศาสนา และพระมหากษัตริย์ นักเรียนขอให้รัฐบาล กำหนดนโยบายการใช้สื่อมวลชนที่แน่นอนและมากขึ้น ให้มีการรณรงค์โดยต่อเนื่อง ใช้ข้อความและ ภาษาง่าย ๆ

ตอนที่ 3 งานวิจัยเกี่ยวกับลักษณะและบทบาทของครูในการปลูกฝังค่านิยม ได้แก่ ขอบเขตหน้าที่และลักษณะที่พึงปรารถนาของครู พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนและวิธีการ ปลูกฝังพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์และนักเรียน ต่อบทบาทและบุคลิกลักษณะของครูสังคัมศึกษา ความคิด เห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูสังคัม ศึกษาต่อบทบาทของครูสังคัมศึกษาในการพัฒนานักเรียนด้านวินัย" และความคิด เห็นของครูสังคัม ศึกษาต่อบทบาทของตนในการพัฒนาชุมชน

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ เสนองงานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทของครูไว้เป็น 2 ส่วน คือ บทบาทของครูทั่วไป และบทบาทของครูสังคัมศึกษา ในส่วนลักษณะและบทบาทของครูทั่วไป สุวรรณภา เนตยากร ได้ทำการวิจัย เรื่อง "ความคิด เห็นของนักเรียนและผู้ปกครอง เกี่ยวกับ ขอบเขตหน้าที่และลักษณะที่พึงปรารถนาของครูในระดับมัธยมศึกษา" ที่พบว่า หมวดลักษณะของครู ที่พึงปรารถนา ซึ่งนักเรียนและผู้ปกครองมีความ เป็นสอดคล้องกัน คือ ครูควรมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส แต่งกายสุภาพ และพูดจาสุภาพ รู้จักควบคุมอารมณ์ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ อرنันท์ บุญประสิทธิ์ ที่ศึกษา "ความคิด เห็นของครูและผู้ปกครอง เกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร" ที่พบว่า วิธีการปลูกฝังพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่สุดให้แก่ นักเรียน ซึ่งครูและผู้ปกครองมีความคิด เห็นสอดคล้องกัน ได้แก่การที่ผู้ใหญ่ต้องปฏิบัติตน เป็น ตัวอย่างที่ดี นอกจากนี้ สุวรรณภา เนตยากร ยังได้พบว่านอกจากหมวดลักษณะของครูที่พึงปรารถนา นักเรียนและผู้ปกครองยังมีความ เห็นสอดคล้องกัน เกี่ยวกับขอบ เขตหน้าที่ และลักษณะที่พึงปรารถนา ของครูในระดับมัธยมศึกษาอีก 3 หมวด คือ หมวดความรู้ของครู หมวดหน้าที่และงานที่ครูควรมี ศรัทธาในการสอน อบรมนักเรียน และตรวจสอบสุ่มทำงานของนักเรียน หมวดทักษะในการสอนที่ครู

ควรใช้การสอนแบบยี่คนนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ยังได้กล่าวถึงปัญหาจากตัวครูที่นักเรียนและผู้ปกครอง
 ประสบมากที่สุด คือ ในด้านการสอน ด้านการควบคุมอารมณ์ ด้านการแต่งกายและด้านการวางตัว
 และเสนอแนะให้ครูเป็นผู้มีความยุติธรรม ตั้งใจสอนยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน ส่วน
 อรอนันท์ บุญประสิทธิ์ ยังได้พบวิธีการปลูกฝังพฤติกรรมที่พึงประสงค์แก่นักเรียนที่มีความสำคัญ
 รองลงมาได้แก่ การที่ผู้ปกครองและครูต้องให้ความร่วมมือกัน

ในส่วนบทบาทของครูสังคมศึกษา มานิตย์ แก้วนุ่น ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็น
 ของครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนานักเรียน
 ระดับมัธยมศึกษาในด้านความมีวินัยในตนเอง" และงานวิจัยของมารศรี รัตนกันทา เรื่อง
 "ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของครูในการพัฒนาชุมชน" ซึ่งข้อค้นพบจากงานวิจัยทั้ง
 2 เรื่องดังกล่าวต่อบทบาทของครูสังคมศึกษาตามความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา หรือตามความคิดเห็น
 ของครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน ในการพัฒนาหรือปลูกฝังค่านิยมแก่นักเรียนมัธยมศึกษา
 ที่ตรงกันซึ่งอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การปลูกฝังให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองต่อหน้าที่ มีความ
 อดทน นอกจากนี้ มานิตย์ แก้วนุ่น ยังพบอีกว่าบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนานักเรียนระดับ
 มัธยมศึกษาที่ครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนและมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การ
 เคารพและยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคม ให้ความร่วมมือกับส่วนรวมและ มารศรี รัตนกันทา ได้พบ
 แดกต่างออกไปเกี่ยวกับบทบาทที่ครูสังคมศึกษาเห็นว่าตนเองได้ปลูกฝังค่านิยมชุมชนแก่นักเรียน
 อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอปฏิบัติตามและเคารพกฎหมาย เทิดทูนและดำรงไว้
 ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ และปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนทั่วไปที่ครูสังคมศึกษามี
 ความเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ปัญหาการรับอารยธรรมตะวันตกมากเกินไป ปัญหาเรื่องค่านิยม
 ที่ผิด ๆ

จะเห็นได้ว่าลักษณะและบทบาทของครูทั้งที่เป็นครูสอนวิชาสังคมศึกษาและที่สอนวิชา
 อื่น ๆ มีบทบาทแตกต่างกันตามรายละเอียด แต่เมื่อพิจารณาแล้วย่อมมีความคล้ายคลึงกับลักษณะ
 และบทบาทของครูที่ได้มีกล่าวถึงอยู่แล้วในหนังสือของผู้แต่งตำราทางการศึกษา นอกจากนี้
 ข้อค้นพบของ จอมใจ หิรัญทรัพย์ ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง "ความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียน
 ศึกษาพิเศษ และนักเรียนที่มีต่อครูสังคมศึกษา" ได้พบว่า ความคาดหวังของผู้บริหาร
 ศึกษาพิเศษ ต่อบทบาท การปฏิบัติตามบทบาท และบุคลิกลักษณะของครูสังคมศึกษา กับใน
 สภาพที่เป็นจริงแตกต่างกัน แต่ความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนกับของศึกษาพิเศษ
 ต่อบทบาทของครูสังคมศึกษาไม่แตกต่างกัน

สำหรับงานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องซึ่งมีอยู่เพียงเรื่องเดียว โดย โรเบิร์ต ซี ไรส์ (Robert C. Rice) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครองและนักเรียนที่มีต่อระเบียบวินัยในโรงเรียน" พบว่า ผู้ปกครอง นักเรียน ครูและผู้บริหารมีความคิดเห็นต่อปัญหาทางระเบียบวินัยของโรงเรียนเรียงลำดับ 5 อย่าง คือ การขาดความสนใจของนักเรียน การใช้จ่ายเงิน ระเบียบวินัย หลักสูตร และการขาดความเอาใจใส่ของผู้ปกครอง นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าการขาดความสนใจของนักเรียนเป็นปัญหาสำคัญ ผู้ปกครอง นักเรียน ครู และผู้บริหาร มีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องระเบียบวินัยที่ยังไม่เข้มงวดพอ และส่วนใหญ่เสนอแนะให้โรงเรียนสอนให้นักเรียนรู้จักคิดเป็นและสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย